



SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 29
23/2014
14. jún 2014

L. Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845



VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

SLOVENSKÍ RYTIERI EŠTE
DVIHNÚ SVOJE MEČE
Strana 4.

NOVÉ KARTY STAREJ
PIKOVEJ DÁMY
Strana 5.

ÚPRIMNÁ PRÁCA JE
RECEPTOM NA ÚSPECH
Strana 6.

STAVOVSKÉ POVSTANIE
JURAJA DÓŽU V 1514
Strana 8.

SPOLOČNOSŤ MU VRÁTILA
ČEŠŤ AŽ PO SEDEMDESIATKE
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Nedávno sa ma pri debata opýtali čitatelia, prečo sa u nás v momente, keď sa začala v Národnej rade Slovenskej republiky rozprava o posilnení štatútu rodiny, takmer vo všetkých médiách nastal kampaň protischváleniu zákona. Nevedel som odpovedať. Môžem sa nad tým zamýšľať, ale odpoveď nemám. Je však známy fakt, že na Slovensku je po určitej dĺžke trvania zväzku rozvedených výše polovica manželstiev. Tragédia klasickej slovenskej rodiny má začiatok v chorom socialistickom plánovacom systéme, keď rodiny boli „základnou bunkou spoločnosti“, no museli čakať na byty, aby mohli fungovať. Manželstvá sa rozvzdali už vtedy z podobných príčin ako dnes. Nevydržali tlak konzumného socializmu.

V dnešnom „zdravom“ kapitalizme je to podobné, ale v mnohom dosť iné. Tlak hypotekárneho systému je obrovský. Bez pôžičky si takmer nijaká rodina nezabezpečí bývanie, hypotéku treba splácať, a preto nikto z manželov nesmie prísť o prácu. Tým sa v podstate väčšia časť členov tejto konzumnej spoločnosti stáva modernými otrokmi. Pod takým tlakom sa normálne žiť nedá, morálka padá pod vplyvom okolitej reklamy na blahobyť, láska sa stáva príťažou a nechcenou povinnosťou, napokon nastáva rozpad vzťahu medzi kedysi sa ľúbivými partnermi. Muž a žena idú od seba, ostávajú deti ako polosiroty, nesplatené hypotéky, exekúcie, výroba nových bezdomovcov.

Na druhej strane je tu komunita, ktorá chce pre seba zákony o platnom partnerstve, adopcii či umelom plodení detí. Homosexuálne páry tvrdia, že sú diskriminované, lebo im tieto zákony Slovensko zatiaľ nedalo. Je už dávnejšie známy fakt, že mnohí mladí ľudia cielene menia svoju sexuálnu orientáciu a stávajú sa z hmotných pohnutí členmi homosexuálnej loby, ktorá chce formovať spoločnosť smerom k svojim záujmom. Pýtam sa spolu s našimi čitateľmi, kto tu je skutočne diskriminovaný?!

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ



Manželstvo – ako základný pilier spoločnosti je súčasťou ústavného zákona Jedinečný zväzok medzi mužom a ženou

Ivan BROŽÍK – Foto: archiv SNN

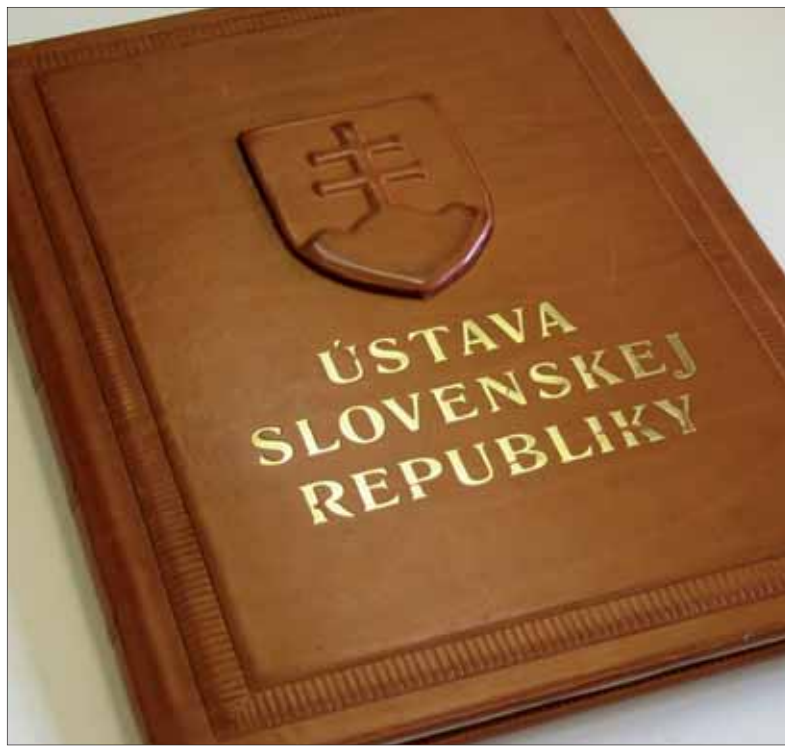
Takmer rok očakávaná zmena Ústavy Slovenskej republiky sa stala skutočnosťou. Hoci najviac pozornosti púťali v parlamentnej rozprave zmeny v justícii, spoločnosť v oveľa väčšej miere vníma zmenu v ústavnej definícii manželstva. Že pritom nejde len o účelové politické spojenectvo SMER-u a KDH, potrebné na presadenie ústavných zmien v Národnej rade Slovenskej republiky – ako sa neraz vyhlasovalo na rôznych fórach –, svedčia aj hlasy niektorých poslancov za SDKÚ-DS či OĽaNO, ktorými návrh podporili.

„Nič iné nemôže byť manželstvom nazývané než vzťah jedného muža a jednej ženy. Čokoľvek iné chce niekto, aby existovalo, bude sa to nazývať nejakým inak, ale nie takto... To, že ľudia sú na Slovensku alebo v Európe takí nezrelí, že nevedia tvoriť krásne a silné vzťahy a za najdôležitejšie považovať čo najstabilnejší rodinný život, to je dôsledok dekadencie hodnôt, morálnych, etických, ktoré sa tu vyvíjajú už niekoľko desaťročí,“ povedal v parlamentnej debata poslanec Branislav Škripek.

■ POSLANECKÁ ROZPRAVA

Jeho kolega Marián Kvasnička zas zdôrazňoval: „Neviem si predstaviť krajšiu rovnosť, než akú definujeme v zmene ústavy, totálna, absolútna, biologicky, prírodne, sociálne, rodinne, kreatívne, komplementárne, ak chcete, áno, aj mysticky definovaná rovnosť medzi mužom a ženou pri plnom rešpekte ich krásnej odlišnosti a osobnostnej originality.“

Liberálnych poslancov pri opovaní návrhu na zmenu znenia ústavy reprezentoval Martin Poliačik. „Ja viem, čo je manželstvo, ja viem, aká je jeho cena, aká je jeho cena v mojom živote, aj aká je jeho cena v živote mojich detí. Ja iba hovorím, že ten papier nezaručí, že tá žena nebude bitá, že ten chlap nezačne chlastať, že ju nezačne podvádzať a že vlastné deti nebude týrať.“



■ PRELOMOVÉ ROZHODNUTIE

Ako prelomové rozhodnutie označil schválenie novely Ústavy SR v parlamente premiér Robert Fico. Podľa jeho slov to umožní realizovať v justícii opatrenia, na ktoré doteraz neexistoval nijaký rámec. „Verím, že schválenie tejto novelizácie vo vzťahu k súdnictvu bude impulzom, ktorý už v tomto rok a pol čase, ktorý je pred nami z hla-

diska tejto vlády, môže veľa zmeniť, minimálne sa naštartovala nejaká atmosféra,“ povedal ešte po rokovaní vlády predseda kabinetu. Avizoval, že v nadväznosti na prijatie novely ústavy bude treba prijať niekoľko vykonávacích predpisov. V súvislosti s ústavnou ochranou manželstva poukázal na to, že to definuje už zákon o rodine: „Len to posúvame do ústavnoprávnej polohy.

Chcem však jasne povedať, že tákáto právna úprava, ktorá je v Ústave SR, nebude mať žiadny následok alebo nebude vôbec vyrušovať iných ľudí, ktorí majú na to iný názor, alebo ktorí žijú iným spôsobom,“ pripomenul R. Fico.

■ ZMENA TEXTU

Podľa nového znenia Ústavy SR všetci súčasní sudcovia aj kandidáti na tieto posty sa budú musieť podrobiť prevereniu spôsobilosti. Stanovisko bude vydávať Súdna rada SR na základe podkladov od Národného bezpečnostného úradu. Súdnej rade tiež pribudne kompetencia vyjadrovať sa k návrhu rozpočtu súdov. Rada tiež bude vydávať zásady sudcovskej etiky a dohliadať, či sudca svoju činnosť vykonáva riadne po celý čas. Šéf Súdnej rady SR dostane kompetenciu napadnúť na ústavnom súde súlad právnych predpisov týkajúcich sa súdnictva s ústavou. Predseda Najvyššieho súdu SR už nebude môcť predsedáť aj Súdnej rade SR. Sudcovia zároveň prídu o trestnoprávnu imunitu. Do ústavy sa zároveň dostanú vety: „Manželstvo je jedinečným zväzkom medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobro.“ Ústava SR v súčasnosti o manželstve hovorí: „Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“ Nové zmeny vstúpia do platnosti od septembra.

3 OTÁZKY PRE:

Eleonóru HUNČAGOVÚ, odbornú lektorku zborového spevu Hudba lieči, deti sa pri nej uvoľnia

• Čo dáva zborový spev povedzme mládeži?

Spievanie v speváckom zbere vytvára predpoklady na rozšírenie poslucháčskej bázy tzv. vážnej hudby a v konečnom dôsledku tiež predpoklady na orientovanie sa na vyššie kultúrne a duchovné hodnoty. V dnešnej uponáhľanej dobe plnej stresu a stále pribúdajúcich chorôb je naporúdzí muzikoterapia – je dokázané, že hudba lieči, deti sa pri nej uvoľnia, zabudnú na starosti, pri muzikálových, goospelových skladbách, ale i klasike sa už zvyknú robiť pohybové choreografie.

• Ako to vyzerá s našim zborovým spevom a ako u našich susedov?

V okolitých štátoch má zborový spev zelenú. Mali by sme si od nich zobrať príklad. V Čechách napríklad majú základné školy i gymnáziá s rozšírenou výučbou hudobnej výchovy. Hudobná výchova sa vyučuje aj vo vyšších ročníkoch základných škôl a aj na stredných školách a kvalifikovanými pedagógmi. U nás sa končí v siedmom ročníku a vo veľa prípadoch ju vyučujú nekvalifikovaní pedagógovia, ba dokonca ju supluje iný predmet. V Maďarsku funguje tradícia Zoltána Kodályho, ktorý tvrdil: „Čo činiť? Ozajstnú, hodnotnú hudbu až na dotyk priblížiť čo najväčšej mase ľudí. Ktorá najschodnejšia cesta vedie k tomuto cieľu? Predsa zborový spev!“

• Ktoré regióny Slovenska sú v oblasti zborového spevu najaktívnejšie? Mohli by ste spomenúť konkrétne úspešné súbory?

Najaktívnejší je asi Prešovský kraj, ale aj Banskobystrický. Medzi špičkové detské amatérske spevácke zbory patrili donedávna DSZ Priebor a DSZ Úsmev z Prievidze, ktoré bohužiaľ zanikli, ale sú to aj DSZ Magnólia zo Soboty, Popradský detský zbor, DSZ Dúha z Nitre, SZ pri ZUŠ v Senici. Z vysokoškolských zborov patria medzi najúspešnejšie SZ Collegium Technicum z Košíc a SZ Omnia zo Žiliny.

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ
Foto: autor



V SNN 24/2014
SI PREČITATE

■ Langsfeld: „Budú ma niekedy súdiť i Slováci, a u tých by som nechcel prepadnúť!“
■ Proti komu a čomu bojuje bratislavská Antifa či jej sprejeri nielen v hlavnom meste?
■ Pripomínáme si tridsaťpäť rokov od najväčšej tragédie záchranárov vo Vysokých Tatrách

Poslankyňa Magda Vášáryová hrubo zaútočila na slobodu slova na Slovensku Svet sa vyvíja, len niekto ustrnul v totalite

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Herečka a poslankyňa Národnej rady Slovenskej republiky (NR SR) Magda Vášáryová sa na póde parlamentu opäť nechala počuť neopodstatneným útokom na vlasteneckú tlač, vrátane Slovenských národných novín. Podľa poslankyne ide o tlač „s odkazmi na velebenie fašistického Slovenského štátu alebo bývalého komunistického režimu“, autori SNN sú osoby tretej kategórie, odporcovia európskej integrácie. Verejne vyzvala ministra kultúry M. Maďariča, aby z dotačných zdrojov Ministerstva kultúry SR zastavil podporu vydávania titulu Kultúra.



Poslankyňa v interpelácii pre ministra kultúry o. i. uviedla: „Do pozornosti by som vám dala aj časopisy a noviny, ktoré vydáva Matica slovenská. Je to samozrejme jej zodpovednosť, akému obsahu dáva prednosť vo svojich médiách, ale vzhľadom na to, že Matica slovenská dostáva štátne dotácie vyše 1,4 milióna eur z rozpočtu MK SR, malo by byť predsa vašou povinnosťou vytvárať nátlak na jej vedenie, ak ju chceme naďalej považovať za dôležitú kultúrnu inštitúciu vzhľadom na jej slávnú históriu. Už len mená autorov, ktorí dnes publikujú v Slovenských národných novinách, dokazujú, že ide o ľudí, ktorí samozrejme nepatria medzi špičku slovenských komentátorov a literátov, ako to bývalo vždy v minulosti, ale ide o ľudí, ktorí sa stali neslávne známi svojou nenávisťou voči členstvu Slovenska v európskych štruktúrach, voči našim spojencom a prispievajú k zveľobovaniu temnej minulosti Slovenska počas Mečiarovho režimu. Každému človeku, ktorý sa intenzívnejšie zaoberá kultúrou, je úprimne ľúto, že aj matičiarsky časopis Slovenské pohľady, ktorý ešte aj pred 17. novembrom 1989 patril medzi špičky kultúrnych časopisov, dnes klesol na

úroveň nezriedka treťotriednych autorov.“

■ HERCI V POLITIKE

V roku 1989 umelci zohrali mimoriadne dôležitú úlohu na námestiach hlavných miest. Václav Havel sa stal prezidentom republiky, Milan Kňažko na Slovensku ministrom zahraničných vecí aj kultúry. Do politiky sa v tom čase dostala aj herečka Magda Vášáryová. Od roku 1990 zastávala post veľvyslankyne Českej a Slovenskej Federatívnej republiky v Rakúsku. Neskôr odmietla reprezentovať Slovensko. Po návrate na Slovensko založila Slovenskú spoločnosť pre zahraničnú politiku, fungujúcu ako protipól oficiálnej zahraničnej politiky. Z medzinárodných stykov tejto spoločnosti sa zreteľne ukazoval rukopis zahraničných subjektov. Takých, ktoré v roku 1998 podporovali zmenu kurzu slovenskej politiky. V roku 1998 ju kabinet Mikuláša Dzurindu náležite odmenil za jej prínos v mimovládnom sektore a od roku 2000 opäť pôsobila ako veľvyslankyňa tentoraz v Poľsku. Už sa nezaoberala otázkou, či bude alebo nebude reprezentovať Slovensko. Dokonca v roku 1999 kandidovala bez akýchkoľvek rozpakov na úrad

prezidenta Slovenskej republiky. Po návrate z Poľska sa o svojom ďalšom pôsobení v politike vyjadrovala suverénne. Očakávala post na ministerstve zahraničných vecí a aj ho dostala. Stala sa jeho štátnou tajomníčkou. Magda Vášáryová je dodnes poslankyňou NR SR a medzitým už kandidovala aj za primátorku Bratislavy. V osobných súbojoch sa jej však nedarí, dokázala sa presadiť len zásluhou už svojej – bývalej strany.

■ RECEPT NA PRAVDU

Poslankyňa Vášáryová si zrejme v parlamente podnikava a žije z toho, čo jej zanechal bývalý režim. Nedávno sme sa pýtali historika Róberta Letza, aká bola prvá Slovenská republika. O označení fašistická povedal: „Prívlastok ‚fašistický‘ je podobne sprofanovaný (ako klérofašistický, pozn. E. Z.) a interpretačne zaťažený komunistickou politickou praxou pred rokom 1989. Tento prívlastok sa v našom kontexte používal na hanlivé označenie všetkých protivníkov komunistickej strany.“

HÁDANKA - VÝVOJ SLOVNÍKA STRÁŽCOV DEMOKRACIE A OCHRANCOV SLOBODY SLOVA:

„Súduhovia, už s tým spešne urobiť rádny porádek!“ **Viliam Široký, 1953**

„Súduhovia, letos už s tým treba zrobiť porjadok!“, **Vasíl Biľak, 1983**

„Už s tým treba urobiť poriadok!“ – **Kto je autorom tohto výroku v roku 2013?**

A ďalej o fašizme povedal: „V súčasnosti viacerí politológovia presadzujú zaradenie talianskeho fašizmu medzi autoritatívne režimy, nie totalitné. Dôvodom je jeho ideologická slabosť v porovnaní napríklad s nemeckým národným socializmom, ale aj menší rozsah teroru a represíí.“

■ CENZÚRA

Politici, ktorí upierajú iným možnosť vyjadriť svoj názor, predstavujú bezprostredné nebezpečenstvo návratu k totalite. Či si to pani Vášáryová uvedomuje alebo nie, nie časopisy poskytujúce priestor vlasteneckým názorom

treba zakázať, ale politikov s totalitným myslením. „Poslankyňa Vášáryová dlhodobou vystupuje proti Slovenským národným novinám. Odvtedy, čo sme písali o jej verejnej urážke Slovákov žijúcich v Poľsku. Pritom sme jej dali patričný priestor na reakciu. V našich novinách sme bez problémov dali priestor na prezentáciu aj jej dcére spisovateľke po útokoch proti nám. V niektorých západných demokraciách štáty finančne podporujú opozičnú tlač, aby udržali akú-takú pluralitu. U nás chce pluralitu Vášáryová pochovať. Mimochodom, celý život žila z peňazí daňových poplatníkov. Za socializmu ako herečka, za kapitalizmu ako profesionálny politik. Skúste si predstaviť, koľko financií jej vyplácala štátna pokladnica. Nie som odporca európskej integrácie, len sa snažím upozorňovať na prebujnenú byrokraciu Únie. Nie som zveľobovateľ mečiarizmu, práve naopak. A neglorifikujem ani prvú Slovenskú republiku, len sa snažím vytvoriť priestor na objektívne zhodnotenie tejto historickej reá-

lie. Možno som treťotriedny autor – ale to mi neprekáža, ak to tvrdí politik, ktorý opustí stranu a nevráti jej poslaneckej mandát,“ uviedol na margo šéfredaktor SNN Maroš Smolec.

■ PRÁVO NA NÁZOR

Ústava Slovenskej republiky zaručuje základné práva a slobody všetkým – bez ohľadu na politické zmýšľanie. Nikoho nemožno z tohto dôvodu poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať. M. Vášáryová sľubovala, že bude dodržiavať Ústavu SR. Dnes koná v rozpore so základným zákonom Slovenska.



Ako vznikla slovenská vlajka

Výber farieb a symbolov, ale aj ich usporiadanie na štátnych vlajkách citlivo odráža dejinný vývoj, ideály a charakter tej-ktorej krajiny. To všetko sa odzrkadľuje aj v našej vlajke, ktorá bola prvýkrát vyznačená 3. septembra 1992 o 20. hodine a 22. minúte pred Bratislavským hradom.

Prvá slovenská vlajka bola bielo-červená a zaviala počas divadelného predstavenia v Brezne v apríli 1848. Rovnako aj v Mikulášskych žiadostiach z mája 1848 sa objavila požiadavka, aby sa užívala práve červeno-biela kombinácia na slovenskej vlajke. Už v auguste 1848 bola slovenská bikolóra doplnená aj modrou farbou, čo vplynulo z typickej slovenskej trikolóry, ktorá obsahuje modrú farbu.

Poradie pruhov slovenskej vlajky sa ustálilo až po roku 1868. Keď 30. marca 1920 bola schválená česko-slovenská štátna vlajka, modrý klin na nej mal symbolizovať Slovensko. V čase vzniku prvej Slovenskej republiky sa bielo-modro-červená slovenská trikolóra stala štátnou vlajkou na základe zákona z 23. júna 1939. Po revolúcii 1989 uzákonila SNR rovnakú trikolóru 1. marca 1990, aby sa však nezamieňala s ruskou vlajkou, ústavou z augusta 1992 bola doplnená znakom.

Autorom kresby slovenského znaku je Ladislav Čisárik ml. Inšpiroval sa erbom trónnej pečate Ľudovíta I. Veľkého, ktorý vládol v Uhorsku v polovici 14. storočia. Dvojitý križ sa objavil už v erbe uhorského kráľa Bela III. v 12. storočí a pomerne často sa vyskytoval v mestskej heraldike. Symbolizuje troch významných svätcov, a to sv. Beňadika, sv. Cyrila a sv. Metoda. Samotné trojvršie pochádza zo znaku Horného Uhorska, kde bolo zelené a interpretovalo sa ako hory Tatry, Matra a Fatra. Dvojitý strieborný križ vystupujúci zo zeleného trojvršia sa objavil v heraldicky ľavej časti rozdeleného štítu na malom znaku Uhorska, ktorý vznikol za Leopolda II. v 18. storočí a odtiaľ ho prevzali slovenskí revolucionári, no farbu trojvršia vymenili za modrú.

(rr)

VŠIMLI SME SI

Z pomníka Antona Bernoláka v Trnave ukradli zloději číslice, ktoré zobrazovali roky jeho narodenia a úmrtia. Číslice mali bronzový povrch, nepovšimnuté zostali len dve jednotky v roku smrti kodifikátora spisovnej slovenčiny.

Okradli Antona Bernoláka

Vlani zmizol z toho istého pomníka celý Bernolákov výrok: „Slováci, píšete po slovensky! Tu máte slovo moje o reči vašej.“ Známy výrok niekto ukradol v októbri minulého roka, Správa kultúrnych a športových zariadení mesta Trnava ho dala nahradiť písmenami zo syntetickej živice. Číslice však zostali kovové, keďže zloději ich nechal na mieste. Podľa riaditeľa Miroslava Hrubého aj tie teraz nahradia číslicami zo syntetického materiálu, ktorý pre zberačov kovov nebude zaujímavý. Pomník je národnou kultúrnou pamiatkou zapísanou v Ústrednom zozname pamiatkového fondu. Súsošie Bernoláka s reliéfom ďalších postáv odhalili v Trnave v roku 1937, autorom diela je trnavský sochár Ján Koniarik. Pomník je majetkom mesta, starostlivosť oň zabezpečuje Správa kultúrnych a športových zariadení mesta Trnava. Anton Bernolák (1762 – 1813) bol kňaz, národovec, jazykovedec. Oceňované sú predovšetkým jeho jazykovedné práce. Do dejín slovenského národa sa zapísal ako prvý kodifikátor spisovnej slovenčiny. Bol zakladateľom a vedúcou osobnosťou Slovenského učeného tovarišstva. Matica slovenská vyhlásila rok 2013 za Rok Antona Bernoláka. Mnohými akciami po celom Slovensku a počas celého roku si matičiari pripomínali jeho dvojsté výročie úmrtia.

(tasr-mrs-fotomontáž:ar)



Matica slovenská potrebuje reálny reštart Nový správca ustanovizne

Na sto päťdesiate tretie výročie Memoranda slovenského národa, považovaného za základný dokument politickej histórie nášho národa, zasadal piatykrát výbor Maticy slovenskej vo svojom funkčnom období. Okrem riešenia vážnej ekonomickej situácie v ustanovizni, ďalších šetriacich opatrení na mzdách zamestnancov zvolil aj nového správca Maticy slovenskej. Stal sa nim Maroš Smolec, súčasný šéfredaktor Slovenských národných novín.

Z prítomných dvadsiatich štyroch členov VMS, podporili ho sedemnásti, osem bolo proti, jeden nehlasoval. Podľa vyjadrenia nového správca MS je to pre neho výzva. „V percentuálnom smere počte hlasov prítomných členov som získal podporu sedemdesiat percent prítomných členov. Považujem to za podporu mojej vízie na najbližšie obdobie do konca roku 2014, kde sa budem snažiť šetriacimi opatreniami stabilizovať ekonomicke situáciu Maticy. A od jesene začať pracovať na reálnom rozpočte na rok 2015, ktorý bude vychádzať z jasných a re-

álnych príjmov ustanovizne zo strany Ministerstva kultúry SR a z vlastných zdrojov. Samozrejme aby sa zacho-



ČO INÍ NEPÍŠU

vala zákonná povinnosť a úloha Maticy. Matica potrebuje skutočne reštart,“ uviedol nový správca M. Smolec.

■ REGIONÁLNA KULTÚRA

Výbor pokračoval v šetriacich opatreniach na Domoch Matic a Oblastných pracoviskách MS. Podľa schváleného návrhu sa v tomto segmente prepustí desať zamestnancov z celkového počtu tridsaťosem a šetrenie by v novom roku mohlo predstavovať vyše stovadsaťtisíc eur.

Matičiari opäť rokovali o rozpočte na rok 2014. Prijali jeho východiská, keďže musia do definitívneho návrhu zakomponovať šetriace opatrenia z opatrení na úrovni regionálnej matičnej kultúry. Pred predložením návrhu rozpočtu na tento rok sa musí presne stanoviť výpadok zdrojov. Výbor súhlasil aj so vzatím kontokorentného úveru aj s povinnosťou záložného práva na niektorú z nehnuteľností MS.

■ ŠETRENIE POKRAČUJE

Predseda finančnej komisie MS Viliam Oberhauser, ktorý zodpovedá za prípravu vyrovnaného rozpočtu, uviedol, že matičiari musia šetriť naďalej na úrovni niekoľko stotisíc eur. Opatrenia budú obsahovať okrem šetrenia aj odpredaj prebytočného majetku ustanovizne. Výbor prijal jediné obmedzenie v možnostiach šetrenia, a to vo vzťahu, že bez súhlasu najvyššieho orgánu valného zhromaždenia MS nebude môcť Matica odpredať ani založiť akcie tlačiarne Neografie, akciovej spoločnosti.



Hľadali predsedu, stratili stranu

Ivan BROŽÍK

Agónia niekdajšieho lídra práce je dlhý príbeh. Dlhý a smutný. A práve tak osobný. Keď inžinier Mikuláš Dzurinda, kandidát vied, spolu s podobne zmýšľajúcimi ľuďmi zakladal v roku 1990 konzervatívnu stranu s názvom Kresťanskodemokratické hnutie, Slovensko bolo nadšené. Po dlhých rokoch vznikol nový politický prúd ako protipól dovtedy jednej, vraj komunistickej strany. Mikuláš Dzurinda si však KDĽH neudržel a začal to znova s projektom Slovenskej demokratickej koalície. Ani to nebola konečná. Politický vývoj, teda presnejšie individuálne mocenské a, predpokladajme, aj ekonomické záujmy sa začali transformovať do skupinových. To už do slovenských

dejín vstupuje Slovenská demokratická a kresťanská únia – ako inak na čele s Mikulášom Dzurindom. Ani tento projekt nemal šancu na dlhodobé stabilné fungovanie, a tak líder SDKÚ hľadal desiatiny percent podpory aj u umierajúcich, hoci aj s najdlhoročnejšou tradíciou na Slovensku. Teda tých, ktorí v tých mesiacoch reprezentovali Demokratickú stranu. To už bola definitívna Dzurindova konečná s trochu komplikovanou skratkou SDKÚ-DS. Ak by niekto z kolegov v médiách na margo vystúpenia Mikuláša Dzurindu a jeho korunného princa Ivana Mikloša z SDKÚ-DS chcel vidieť a obhajovať paralelu so zánikom HZDS, hlboko sa mylí a ty, vážený čitateľ, nepodfah-

ni tejto báchorke. Už len preto sme v tejto poznámke ponúkli predchádzajúci výpočet. Líder Dzurinda išiel od strany k strane a z každej odchádzal neuspokojený. A vzápätí si založil novú partaj. Až

KOMENTÁR

sa mu – vzhľadom na jeho súčasné postavenie – vyparila ochota neustále pre svojich nohsledov zakladať nové a nové politické subjekty. Konečne odchádza bez prestupu na inú vlajkovú loď. Nateraz. Vladimír Mečiar, možno s výnimkou zárodnej stajne slovenskej politiky – VPN, však mal iba svoju stranu, a tú založil práve tak, ako ju aj rozpustil. Ku cti mu slúži, že zostal

na jej palube až do konca. Alebo aspoň takmer po potopu či potupu. A že naďalej sa venuje „už len“ povinnostiam domkára a farmára v Dolnej Porube a v okolí.

SDKÚ-DS už dva roky hľadá predsedu. Pavol Frešo, hoci úraduje v tejto funkcii, zjavne nie je prijateľný pre veľkú časť „horných dvadsať“ v SDKÚ-DS. Mediálny porast na Slovensku už dlhé mesiace šumí správami o nezhodách vo vedení strany, v jej vnútri, o nespokojnosti s tým a s oným alebo onou. Ambicióznejší a mladší sa odtrhli a prestúpili, starší váhali a zakladatelia odišli v týchto dňoch. Zdá sa, že kým strana sama seba konečne nájde svojho všetkými členmi akceptovateľného predsedu, zanikne ako taká. Ak by sme si túto predpokladanú dejovú líniu pustili v časovej skratke, s SDKÚ-DS sa stane presne to, čo s poslancovým klubom SDKÚ-DS v NR SR. Už dlhšie je bez predsedu a teraz visí na povestnej „šnúrkach od Dzurindových gátí“. Možno aj to Mikulášovi Dzurindovi ešte na čas

pomôže udržať si aký-taký vplyv. Otázne je, či sa oň ešte uchádza a či vôbec stojí o parlamentnú politiku. Pre SDKÚ-DS však už zvoní hrana práve tak, ako odzvonila už dávnejšie HZDS-LS. Slovenský politický priestor po štvrtstoročí zažíva generačnú výmenu. Žiaľ, generačnú iba v obraznom zmysle. Pretože kým sa „omladina“ dostane až na kandidátne listiny, naučí sa práve takým praktikám, aké držali pri moci, vplyve a peniazoch tú ňou striedanú politickú garnitúru. Po príklady netreba chodiť ďaleko – veľmi rýchlo začala zgorilievať politická supernova Radoslava Procházka, Lipšicova Nova nie a nie nabrat' druhý dych a Matovičovo OľaNO robí také nepochopiteľné kroky, že nad nimi krúčia hlavami už aj jeho voliči... Takže vlastne na našej politickej scéne nám už teraz, v agónii SDKÚ-DS, začína byť akosi smutno. A možno aj oprávnené – prázdno. Existencia samostatného SMER-u-SD väčší ruch či „vzrušo“ na politickej scéne nesľubuje.



Nechceme byť otrokmi trhu

Dušan D. KERNÝ

Jedna z politických strán mala v eurovoľbách heslo Byť partnermi Bruselu a nie jeho otrokmi. Je aj nie je to výstižné. Nie sme totiž otrokmi Bruselu, ale Brusel je otrokom. A to otrokom ultraliberálnej politiky. Priamo na čele stojí totiž ultraliberál J. Barosso. Je to okrem iného presvedčený podporovateľ invázie do Iraku – a tých je už ako šafranu, je to exot.

Dnes vidíme následky ultraliberálnej politiky, desaťročia Barossa, ktorý si svoje druhé päťročné volebné obdobie priam vyžobral, veď ako inak priliehavo nazvať jeho pochôdzky za hlasmi po hlavných mestách pred piatimi rokmi. Terajšie problémy štátov, miliónov obyvateľov, stále neskončená kríza nesú aj odťahky politiky predsedu EK J. Barossa. Bol v úrade aj so súhlasom sociálnodemokratických vlád. Nobe-

lova cena mieru pre Európsku úniu jej iste náleží, paradox je, že sa ušla práve tej komisii, ktorá vyvolala jeden z najväčších geopolitických problémov rovno na hranici EÚ a aj

POZNÁMKA

Slovenska. Isteže, ak by človek robil v protokole štátu, tak považuje slovenské vyznamenania vedeniu Únie a komisie za nevyhnutnosť pri príležitosti štátnej návštevy. Ak však uvažuje v novinách, tak si musí položiť otázku, či to nie je najnevhodnejšie personálne použitie vyznamenania po roku 1993.

Koľko len protichodných síl vyvolala Barossova politika! Ale to všetko nás neospravedľuje, že sme mali malú účasť v eurovoľbách. Mali sme rekordne nízku účasť v rámci domácich i medzinárodných mera-

ni. Cynik by mohol povedať, že sme tentoraz porazili na hlavu Čechov, Čechom sa nepodaril taký rekord ako nám, zaostali za nami! Lenže žarty nabok! Je zlyhaním celej politickej kampane na Slovensku, nehovoriac o mediálnych divadlách Únie samotnej, že sa nedostalo do popredia právo občanov, ktoré aj teraz poskytuje právo nanútiť tému aj europarlamentu a aj eurokomisii. V zápase o to, aby voda zostala verejným majetkom štátov, aby sa nestala výlučne tovarom, vyhrali občania v rámci petície. Je pravda, že treba asi milión podpisov (napokon sa nazbierali dva milióny), je pravda, že to musia byť podpisy najmenej zo štvrtiny členských štátov a musia mať istú štruktúru. Ale po prvý raz v dejinách Európskej únie sa občania postavili proti Európskej komisii, proti Európskej centrálnej ban-

ke a proti Medzinárodnému menovému fondu. Tie totiž chceli nadiktovať štátom v kríze, aby privatizovali vodné zdroje. Presadil sa protest za základné ľudské právo – právo na vodu a kanalizáciu (!). Je to suverénna záležitosť národných štátov, a nie nadnárodných inštitúcií.

Je to fascinujúci príbeh, pretože po prvý raz dal dovedna európsku verejnosť, ba možno by sme povedali európskeho občana. A nie len to. Ukázala sa skutočná tvár eurobyrokratov. Podpisy pod vôbec prvú občiansku európsku iniciatívu sa zozbierali za šesť mesiacov. Výsledkom je požiadavka, aby zásobovanie vodou a manažment vodných zdrojov nepodliehali pravidlám vnútorného trhu Únie a aby boli vodohospodárske služby vylúčené z liberalizácie, teda o. i. aj z pokusov zvyšovať ceny či privatizovať, ako to chcela Únia v rámci šetrenia nanútiť napríklad Grécku. Pre Slovensko, jednu z najbohatších európskych krajín na vodné zdroje, je to dobrá správa. Otázka je, či nás to nabudí ako kedysi prípad Gabčíkova, alebo sme už menej ako otrokmi a sedíme ako občania v kúte, do ktorého nás vykážu.

GLOSA'R
ANDREJA MIŠANEKA



PREZIDENT
A SEDEM
(NEDO)
STATOĚNÝCH

AKO BOLO, ČO BOLO

Niekedy sa stáva, že pri zrode veľkých vecí stoja komické udalosti. Dopisujem knižku o banskobystrickom traumatológovi Milanovi Očenášovi. V poslednej fáze som narazil na epizódku, ktorú by som nazval Bitka na operačke. K tejto udalosti skutočne došlo v prvej polovici päťdesiatych rokov minulého storočia. Aktérmi bitky boli primár Dionýz Majdák a doktor Imrich Hudec.

Primár Majdák meral stodevätdesiat centimetrov a vážil cez metrák. Lekársku kariéru začal v roku 1929 u profesora Jána Kňazovického. Stážoval u profesorov Arnolda Jiráka na I. českej chirurgickej klinike v Prahe, Antonína Přečechtěla na pražskej ušnej klinike a Júlia Petřivalského na chirurgickej klinike v Brne. S takýmto skvelým renomé nastúpil v roku 1939 na chirurgiu v Banskej Štiavnici.

Banskoštiavnický rodák Imrich Hudec meral niečo cez stoosemdesiat centimetrov.

Medicínu začal študovať na Lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Po vyhlásení Slovenskej republiky doštvádoval na Slovenskej univerzite v Bratislave. Po promócii v roku 1941 ho povolali do armády. Mladý chirurg zistil, že



Na začiatku bola bitka na operačke

Peter VALO

pri frontových zraneniach nie je čas na zvolávanie špecialistov, ale treba nájsť nový komplexnejší prístup. Toto poznanie si ako lekár potvrdil neskôr v povstaní. V rokoch 1945 – 1947 pôsobil na chirurgickej klinike v Košiciach u profesora Kňazovického, odkiaľ sa vrátil do rodnej Štiavnice s inými predstavami o chirurgii, než aké presadzoval primár Majdák.

Primár Majdák bol milý človek, ale na operačnej sále nezniešol odpor. Keď sa mu mlad-

ší kolega pokúšal pri riešení úrazu radiť, strhla sa bitka a naháňačka okolo operačného stola. Bol to škandál ako hrom. O bitke na operačke sa rozprávali legendy.

Doktor Imrich Hudec po tomto incidente odišiel zo štiav-

ra Vladimíra Nováka v Brne. Bol to vynikajúci chirurg so skúsenosťami z obdobia prvej svetovej vojny. Už v máji v roku 1932 založil v Brne Úrazovú nemocnicu. Postupne pospájal chirurgiu úrazov s mozgovou chirurgiou a

teľských povinnostiach usilovne praxoval u profesora Nováka a zároveň pripravoval koncepciu oddelenia, ktorého sa stal neskôr primárom. Profesor Novák považoval banskobystrického kolegu s frontovými skúsenosťami za jedného zo svojich najtalentovanejších nasledovníkov.

Primár Hudec založil pred šesťdesiatimi rokmi v Banskej Bystrici prvé Oddelenie úrazovej chirurgie na Slovensku a slovenská traumatológia urobila revolučný skok. Aktéri onej legendárnej bitky na operačnej sále sa stali najlepšimi priateľmi. Keď k primárovi Majdákovovi priviezli ťažký úraz, ktorý bol nad jeho sily, bez akejkoľvek márnomyseľnosti si pozval na pomoc mladšieho kolegu.

Prečo sa vraciam k tejto epizódku? Asi preto, lebo žijeme v čase, keď sa naši janičiari a mameluci, ktorí majú možnosť rozhodovať o ľudských osudoch, rujú donekonečna ako psy a výsledok nikde.

SEBAOBRAHA

Možno bude čitateľ nasledujúce riadky spočiatku považovať za text, ktorý nie celkom súvisí s obranou slovenských záujmov, ale opak je pravdou. Skryté aj otvorené súvislosti tzv. globálnej ekonomiky a krízy hodnôt ovplyvňujú každodenný život všetkých ľudí na Slovensku. Americký autor bestsellerov James Rickards vydal knihu, ktorá má priam katastrofický názov *Smrť peňazi: Prichádza kolaps medzinárodného menového systému*.

Možný scenár zániku dolára

Podľa spisovateľa nejde o vyvolanie paniky. V knihe tvrdí, že kolaps menového systému sa skutočne blíži. Rickardsovi kritici o ňom hovoria ako o autorovi, ktorý zverejňuje katastrofické scenáre ekonomiky, píše o chamtivosti bánk, finančných skupín aj bohatých jednotlivcov a upozorňuje na hroziaci zánik dolára.

Populárny autor vo svojej novej knihe tvrdo napadá aj americkú centrálnu banku FED, ktorá je terčom kritiky za emitovanie stále väčšieho množstva nových dolárov. Rickards tvrdí, že FED má za svoj hlavný cieľ pomoc „úbohým“ bankárom. „Ďalší finančný kolaps sa nebude podobáť na nič známe z histórie,“ píše v knihe s tým, že medzinárodný menový systém sa zrútil už trikrát v rokoch 1914, 1939 a 1971. Vždy nasledovali vojny a problémy so stabilitou globálnej ekonomiky.

Rickards sa obáva, že nový kolaps spustí lavínu, keď dolár, ako terajšia svetová rezervná mena, môže veľmi rýchlo zlyhať. Tvrdí, že ak politici a finančníci budú pokračovať v politike, ktorú práve teraz robia, peniaze už nebudú mať vôbec nijakú hodnotu. Skutočné bohatstvo pritom podľa neho má trvať a hmatateľnú hodnotu. To sa o peniazoch povedať nedá. Bežní sporitelia, ktorí šetria, aby sa časom mali lepšie, sa podľa neho stávajú morčatami v laboratóriu bankárov. Nová kniha Jamesa Rickardsa vyvolala rozruch. Tak ako pri podobných témach býva zvykom, okamžite sa objavili jej kritici, ktorí tvrdia, že je to nezmysel s katastrofickým koncom, ale je aj veľká časť ľudí, ktorá sa prikláňa k autorovi a jeho názorom.

Prax ukazuje, že americký spisovateľ nemusí byť ďaleko od pravdy. Druhá najsilnejšia svetová ekonomika Čína nie je spokojná s tým, že rezervnou menou je americký dolár. Rovnaký názor má aj Moskva. Argumentom je najmä obrovská zadlženosť USA a následne otázka, či môže byť mena takto zadlženej krajiny rezervnou. Podľa amerického ekonóma Russa Wintera Čína už zaútočila na dolár. Vytvorilo sa vraj akési „pásmo jüanu“, v ktorom je Čína, Rusko, Irán, Angola, Sudán a Venezuela. Tieto štáty sa dohodli, že si za ropu budú platiť čínskou menou jüan. Zatiaľ ide o približne päť miliónov barelov čierneho zlata, za ktoré sa nebude platiť americkým dolárom. Na minuloročnom stretnutí krajín tzv. BRICS (Brazília, Rusko, India, Čína a Južná Afrika) padlo rozhodnutie, že Čína a Brazília budú navzájom obchodovať vo svojich menách. V prepočte ide o asi tridsať miliárd USD ročne. Cieľom pritom nie je vytvárať nové vzťahy s Čínou, ale vzťahy rozvíjať, aby sa dali využiť v prípade turbulencií na finančných trhoch, vysvetlil guvernér brazílskej národnej banky A. Tombini. Ako je na tom v tomto novom svete euro? To zatiaľ Slovákom nikto nevysvetlil.

Robert LANDIS

Ján SLOTA: „Európska únia v súčasnej podobe nemá šancu prežiť.“ Slovenskí rytieri ešte dvihnú meče

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

Bývalý dlhoročný predseda SNS Ján SLOTA pred voľbami do Európskeho parlamentu (EP) založil Kresťanskú slovenskú národnú stranu, ktorej sa stal predsedom. V nedávnom plebiscite získala nepatrných 0,64 percenta hlasov voličov. So zakladateľom nového politického subjektu hovoríme o príčinách aj nízkej volebnej účasti vo voľbách do EP.

• Ako ste prijali výsledky eurovoľieb?

Neviem, či trinásťpercentná účasť voličov vo voľbách je katastrofou alebo výsmechom. No jednoznačne poukazuje na minimálny záujem o Európsku úniu. Som presvedčený o tom, že podcenenie volieb zo strany voličov na Slovensku bola obrovská chyba. Môže sa to veľmi vypomstiť slovenskému národu i slovenskej štátnosti, keďže čelní politici EÚ sa už ani netaja tým, že z Únie chcú vytvoriť megaštát – spojené štáty európske. Banková únia je prvým krokom k superštátu po vzore USA. A to znamená, že naša domovina skončila.

• Ste známy kritik Európskej únie, takže EÚ áno alebo nie?

Keď vidím, kam Únia kráča, tak hovorím, utekajme, kým je čas.

• Napriek tomu, ako hodnotíte fakt, že na Slovensku sa presadili dve strany maďarského etnika a nijaká slovenská národná strana?

Tak, že Maďarsko má na Slovensku ďalších dvoch europoslancov. Maďari idú za svojou víziou. Pozerajú sa na Slovensko ako na ukradnutú zem. Vidíme, ako Jobbik zmohutnel a zosilnel – je to veľmi nebezpečné. Csáky získal dvanásťtisíc preferenčných hlasov, čo je hrozivé.

• Voľby do europarlamentu vyhrali ľudovci. Môže to byť nádej, že zvrátia vývoj v presadzovaní gender ideológie?

V nijakom prípade. Socialisti alebo ľudovci robia politiku, akú im nalinkujú. Na bilbordoch niektorí oznamovali, ako im záleží na rodine, na druhej strane v EP hlasujú za manželstvá rovnakých pohlaví a schvaľujú adopcie detí homosexuálnymi párami. V dnešnej dobe deliť politiku na pravú, ľavú, stredopravú a podobne je holý ne-



zmysel. Jestvuje jediný delenie: na sily národné a globálne. Dobre vieme, že päť percent obyvateľov sveta vlastní deväťdesiatpäť percent všetkého jeho bohatstva. Môže sa stať, že dvadsať finančných monštier bude vlastníť celú zemeľu. A o to tu ide. Keď národné sily aj v rámci EÚ skončia ako u nás, tak sa otvorí priestor globalistom. A potom hovorí o niečom národnom či už v hospodárstve, ekonomike alebo v kultúre je iba fikciou. Rozplynie sa ako para.

• Ale vo Francúzsku, vo Veľkej Británii a v Dánsku sa v eurovoľbách presadili sily, ktorým sa u nás hovorí radikálne, extrémistické alebo nacionalistické. Sú to politické strany, ktorým ide o národnostné záujmy. Ako to vnímate?

Pristaviť by som sa pri tom, prečo strana pani Le Penovej vo Francúzsku získala takú podporu. Len si zoberme fakt, že Francúzsko ešte pred sto rokmi bolo

ortodoxná katolícka krajina, no v súčasnosti je napríklad Marseille takmer so sedemdesiat percent arabské mesto. V Paríži vidno viac černochoch ako belochov a v kresťanskom Francúzsku funguje šesťsto až sedemsto islamských mešít. A keď ešte zoberieme do úvahy vyhodnené vlaky, autobusy či súpravy metra v Madride, Londýne, tak sa nemôžeme čudovať, že Angličania a Francúzi pochopili, že imigračná politika EÚ sleduje vyhladenie kresťanských národov Európy. Preto sa zmobilizovali.

• Bol projekt Európskej únie dobrý?

Myslím si, že áno. Osobne som bol za Úniu, ktorá by bola voľným spoločenstvom európskych národných štátov a lepšie by sa vyrovnávala s konkurenciou. Podporoval som aj vytvorenie bezpečnostných zložiek v rámci Únie, ktoré by nejakým spôsobom participovali na záujmoch Európy, ale nie pod velením NATO ani USA. Únia zradila naše ideály. Dnes je fikciou

a rozprávať o eurovaloch, že to nie je nič, že to sú len nejaké záruky... No iste! Gréci a Portugalci nikdy nevrátia peniaze, ktoré sme im požičali. Lebo oni nie sú schopní vrátiť také obrovské pôžičky. Som presvedčený, že EÚ nemá šancu na prežitie, že je len vecou času, kedy sa zrúti. Veď prečo Nemci nezlikvidovali svoje marky, keď tak veria Únii? Nezbríketovali ich ako my slovenské koruny. Nemci majú marky v depozitoch národnej banky a dokonca v mníchovskej tlačiarňi tlačia ďalšie nové marky.

• Ako z toho von?

Dobrovoľne asi nie. Môže sa to vyriešiť buď zmenou nefunkčného ekonomického systému tým, že padne dolár a s ním aj všetky meny, alebo dôjde k bezvýchodiskovej kríze a skončí sa to vo svetovom konflikte.

• Ste funkčne najstarším, dnes už bývalým politikom Slovenskej národnej strany. V novodobej histórii táto strana stále doplácala na personálnu politiku vo svojom vedení. Potvrdili to aj eurovoľby, v ktorých SNS neobhájila svoj mandát. Ako hodnotíte situáciu v SNS dnes?

Musím si nasyptať popol na hlavu, lebo je to spôsobené aj mojou osobnou chybou. Dal som sa oklamať súčasnému predsedovi. Vtedy som svoje rozhodnutie – zveriť mu predsednícku stoličku – považoval za správne. Dnes viem, že je to človek globálnych síl so zámerom zlikvidovať národnú stranu zvnútra. Je to najefektívnejší, najrýchlejší a najlacnejší spôsob.

• Máte víziu, čo so SNS ďalej?

Deň pred uzatvorením kandidátky do eurovoľieb sme zaregistrovali Kresťanskú slovenskú národnú stranu. Preto výsledok 0,64 percenta hlasov voličov považujem za celkom dobrý. Zakladajúci snem strany budeme mať 31. mája na trenčianskom hrade Matúša Čáka. Predsedom prípravného výboru je Roman Stupka, bývalý podpredseda SNS. Chceme dokázať, že slovenskí rytieri sú ešte tu a dvihnú meč na ochranu slovenských záujmov. Som presvedčený, že zasa dôjde k fúzii SNS s KSNS. Že v priebehu niekoľkých mesiacov si uvedomia aj tí, čo zostali v SNS, že to nie je cesta.



Busta generála Štefana Jurecha

Drahošlav MACHALA

Budovanie historického vedomia národa je dlhodobá úloha. Zaujímam sa o dejiny vlastného národa, o skutky jeho veľkých mužov, ochota byť so svojím národom v dobrom aj v zlom je možno prvá úloha, ktorú by si každý vlastenec mal pred seba postaviť. I ja som o svojom rodisku veľa nevedel. Ale mal som vždy ctižiadost' dozvedieť sa o ľuďoch, ktorí Zemianske Podhradie a susednú Bošácu formovali, ktorí mu dodávali punc originálneho miesta na zemi. Takto som sa ako novinár zoznámil aj s postavou generála Štefana Jurecha. Študoval v rokoch 1910 – 1915 na katolíckom gymnáziu v Nitre. Počas prvej svetovej vojny sa preukázal ako talentovaný vojak a dôstojník, keď bojoval na frontoch v Rumunsku, v Taliansku a vo Francúzsku. Už to mi bolo sympatické, že keď sa v roku 1918 ako mladý dôstojník vracal z prvej svetovej vojny, zhromaždil pri Kostole svätého Štefana vo Viedni vojakov z okolia Trenčína, zoradil ich do trojstupeňu a sám sa postavil na ich čelo a po-

chodoval s nimi domov. Po ceste spievali pesničky, keď sedeli niekde v jarku a jedli zvyšky proviantu, ktorý im zostal, diskutoval s nimi. Ako veliteľ sa už v mladosti naučil zaujímať sa o to, ako obyčajný slovenský vojak žije, čo si myslí, aj to, čo cíti. Mnohí si na peši pochod z Viedne do Trenčína spomínali azda po celý život...

O ČOM JE REČ

V novej Česko-Slovenskej republike vyštudoval na najlepších vojenských školách, vzdelával sa aj vo Francúzsku. Stal sa vojenským a leteckým prideľcom, teda vojenským diplomatom v Budapešti. Jeho čas, aby ukázal svoje skutky pre Slovensko, prišiel po konštituovaní prvej Slovenskej republiky, keď sa po plukovníkovi Jánovi Ambrušovi, ktorý ušiel do Anglicka, stal veliteľom vzdušných zbraní Slovenskej republiky. Ako vysoký dôstojník pôsobil v roku 1942 ako veliteľ Rýchlej divízie a musel so slovenskými vojakmi

odísť na východný front. Práve tam sa preukázali jeho charakterové kvality, lebo to bol opäť vynikajúci veliteľ, ktorý mal blízko k obyčajným vojakom a správal sa k nim aj počas ťažkej vojenskej služby v bojových podmienkach ako dobrý otec. Po roku pôsobenia na východnom fronte začala generála Štefana Jurecha podozrievať nemecká polícia pre jeho kontakty s veliteľmi Červenej armády. A naozaj, on ako veliteľ mal už pripravený prechod celej jednotky Slovenskej armády na ruskú stranu. Odvolali ho na Slovensko, kde nadviazal kontakty s generálom Jánom Golianom aj s dôstojníkom Ferjenčíkom a vzdelaní aj rozhladení muži ho navrhovali za veliteľa pripravovaného Slovenského národného povstania. Tento návrh napokon vedenie povstaleckej Slovenskej národnej rady ako politický orgán pre prípravu povstania neschválilo.

Krátko po tom, ako vypuklo povstanie, generála Štefana Jurecha Nemci zatkli, odvliekli ho najskôr na Špilberk do Brna a

odtiaľ spoločne s generálom Augustinom Malárom zo Starej Turkej, ale aj s Imrichom Karvašom do zajateckého tábora Flossenberga pri Berlíne, kde ho odsúdili na smrť. Podľa výpovede známeho guvernéra Národnej banky Slovenska Imricha Karvaša, nechali generála Štefana Jurecha spať nahého, aby zdecimovali jeho psychiku pred popravou. Takéto boli neľudské spôsoby, ktoré volili nemeckí nacisti pred smrťou tohto slovenského vlastenca. Generála Jurecha popravia 4. februára 1945 na prahu rodiajacej sa slobody.

Na pamiatku padlých vo vojne pred základnou školou v Bošáci, kde sa 8. júna 1898 narodil, stojí pekný pomník, na ktorom je vyryté aj meno Štefana Jurecha. Jeho synovi Marcelovi Jurechovi, ktorý sa žil na Slovensko vrátil z Kanady, sa spolu s priateľmi podarilo pomenuvať hlavné námestie v Bošáci na Námestie generála Štefana Jurecha. Bošácu teraz v sobotu 14. júna 2014 pod záštitou starostu a generálneho štábu Ozbromených síl Slovenskej republiky čaká odhalenie busty generála Štefana Jurecha. Takto sa spečiatí navždy hold slovenskému hrdinovi a vlastencovi v Bošáckej doline. Aby potomkovia vedeli, akého skvelého rodáka dala Bošáca Slovensku!

Pred 195 rokmi sa narodil básnik, zakladateľ Zorničky Ján D. Čipka Keby mne boli peňazí nanosili...

Ján ČERNÝ – Foto: archiv SNN

Detská literatúra nemá byť iba literárno-didaktická, mentorská alebo moralizátorská. Detská literatúra by mala aj zabaviť, aby mohla i v dobe moderných elektronických pomôcok malého človeka zaujať. A to nie je nijaké najnovšie zistenie nejakého výskumu. Naopak, toto poznanie či tvrdenie zaznelo už dávno – v historickej ére štúrovcov. Jonatan Dobroslav Čipka, ktorý si neskôr zmenil priezvisko na Čipka, mal v živote iba jedno nešťastie. A to, že na neho nevďačné nasledujúce generácie Slovákov takmer zabudli.



Tisovec, rodné mesto Jonatana Dobroslava Čipku

Aj preto v Slovenských národných novinách túto chybu aspoň čiastočne naprávame. Inak musel byť pán Čipka naozaj šťastný človek. Čo jeho oči videli a zmysly zachytili, to vedel spracovať do podoby vtipných glos a postrehov. Veď posúďte, možno iba s výnimkou archaického jazyka, nasledujúci úryvok z dielka Poklad. „Prvé vydanie tejto knižky tlačilo sa roku 1904 v 1 300 výtiskoch. Druhé vydanie

tlačilo sa roku 1905 v 1 800 výtiskoch. Tretie vydanie tlačilo sa roku 1909 v 2 000 výtiskoch. Toto štvrté vydanie tlačí sa teraz v 2000 výtiskoch,“ znela informácia na vydaní z roku 1922.

„Hja! Dobré tvoju pánovi gazdovať; keby mne boli peňazí nanosili tak ako jemu, i ja by som bol takým gazdom, ak nie inakším.“

„Nuž, sused, a ktože mu ich nanosil?“

„Kto mu nanosil? – Ten, kto mal. – Dobré sa poznal tvoj pán i s Janošikom i s Gajdošikom, i so všetkými, čo chodili v zelených košielkach.“

„Teda že by mu zbojníci boli nanosili?“

„Ja už neviem, či boli zbojníci, či čo boli, len že poza bučky chodili.“

■ UČENEC Z TISOVCA

Základnú školu Ján Dobroslav Čipka vychodil v Tisovci. Študoval na lýceu v Kežmarku a v Bratislave. Univerzitné štúdiá absolvoval v Jene v rokoch 1842 – 1843. Po štúdiách bol vychovávateľom u baróna Révaya v Mošovciach. V rokoch 1845 – 1847 bol učiteľom a evanjelickým kaplánom v Ratkovej. Od roku 1847 pôsobil ako farár v Drienčanoch.

Literárny Čipka sa zrodil v Kežmarku pod Tatrami. Tamojšie slávne lýceum organizovalo viacero študentských záujmových „kružkov“, Čipka navštevoval literárny spolok. Popritom písal a publikoval básne i preklady z nemčiny vo Fejérpatakyho kalendári a v jeho rubrike Slovenský pozorník. Spolu s A. H. Škultétym a so Š. M. Daxnerom zapísal množstvo zbieraných slovenských ľudových rozprávok do takzvaného Codexu

tisovského, ktorý dlho patril medzi základné pramene pri vydávaní ľudových rozprávok. Ním zozbierané rozprávky vychádzali tiež vo Francisciho Slovenských povestiach či v Dobšinského Prostonárodných slovenských povestiach.

■ ZAKLADATEĽ ZORNIČKY

Spolu so Škultétym vydával Ján Dobroslav Čipka zábavník Zornička, „zábavník pre detky, priekopnicke to dielo v našej literatúre pre mládež“. Publikoval v ňom množstvo vlastných próz i veršovaniek určených práve deťom. Inšpiroval sa najmä rozprávkou, využil tiež skúsenosti kňaza a učiteľa na nevyhnutné mravoučné zakončenie svojich prác. On sám použil slovo „zábavník“, dnes s trochou nadhľadu by sme použili aj slovné spojenie „beletristická literatúra“. K vzniku takejto odnože literatúry, formálne už existujúcej mimo školskej literatúry, došlo až zásluhou štúrovskej generácie. Po priaznivom ohlase Zorničky A. H. Škultéty vydal Rečňovanku pre slovenské školy. Tak Zornička, ako aj Rečňovanka sa stali reprezentatívnymi dielami slovenskej detskej literatúry, rovnako ako Zrkadlo malučkých, ktoré vychádzalo ako príloha Slovenského národného učiteľa.

Štúrovci sa usilovali uviesť do detskej literatúry práve beletristické texty, ale tiež nezabúdali na pedagogické odkazy. Až začlenením rozprávok do čítania pre deti sa škola obohatila o novú kvalitu. Svojou umeleckou podobou korešpondujú s fantáziou dieťaťa, s jeho spontánnym zmyslom pre spravodlivosť, so záujmom o tajomno a dobrodružstvo a vytvárajú protipól k čitateľsky nezaujímavej faktografickej detskej literatúre.

■ STRHUJÚCI PRÍBEH

Predloha detailne rozpitváva dušu človeka, závislého od nejakej neresti. Nádherná hudba majstra operného žánru Piotra Iljiča Čajkovského burcuje, aj dojma. Moderná, praktická, účelná scéna popriehľadných zrkadiel Jaroslava Valeka odráža vnútorný svet hlavných protagonistov. V réžii Mariána Chudovského, pod taktovkou dirigentov Rastislava Štúra, ktorý toto hudobne náročné dielo nastudoval, a Pavla Tužinského, ktorého domovskou scénou bola ešte donedávna Štátna opera v Banskej Bystrici, si publikum môže vychutnávať výkony našich popredných tenoristov – Miroslava Dvorského s dramatickejšim prejavom i lyrickejšieho Michala Lehotského v úlohe Hermanna, barytonistov Sergeja Tolstova či Jána Ďurča ako grófa Tomskeho, Daniela Čapkoviča v postave kniežata Jeleckého, ktorého alternuje Pavol Remenár.

Po jedenástich rokoch sa na javisko SND vrátila v dobrej fyzickej i hlasovej kondícii bývalá sólistka Magdaléna Blahušiaková. Kým pred rokmi v tejto opere stvárnila postavu Lízy, teraz ju môžeme sledovať v úlohe grófk. Alternuje ju Jitka Sapara-Fischerová. Potešia aj výkony ďalších sólistov – Jozefa Kundláka a Ľudovíta Ludhu, Martina Malachovského, Františka Ďuriača; v úlohe Prilepy účinkuje Miriam Garajová v alternácii s Máriou Rychlovou, ale aj súrodenci Babjakovi – Ján v úlohe Čaplického, Terezia Kružliaková-Babjaková s jej krásnym zamatovým mezzosopránovým hlasom a s vynikajúcou speváckou technikou v úlohe Poliny, ktorú alternuje Michaela Šebestová. Zaľúbenú, no tragicky nešťastnú Lízu uvidia diváci v podaní našej Adriany Kohútковой či lotyšskej sopranistky Liene Kinča.

Opera má tri dejstvá a sedem obrazov. Každý obraz sa končí pointou. Dielo vyústi do pôsobivej scény, keď Hermann prosí Boha o odpustenie.

A. S. Puškin a P. I. Čajkovskij opäť vábia do hľadiska prvej scény Nové karty starej Pikovej dámy

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: autorka

Je viac úspešných dramatických diel, ktoré sa zaraďujú do zlatého divadelného fondu. Zaiste k nim patrí Piková dáma. Dramaturg Opery SND v Bratislave Martin Bendik siahol po tomto diele Piotra Iljiča Čajkovského a zaradil ho aktuálne do repertoára operného súboru našej prvej scény. Možno by sa táto Puškinova novela popri jeho slávnom románe Eugen Onegin (ktorá tiež poslúžila Čajkovskému k oveľa známejšej opere) nezapísala do dejín európskej kultúry, ak by po ňom nesiahol tento veľký svetový hudobný skladateľ.



Na rozdiel od Eugena Onegina nejde o romantický príbeh, aj keď hudbu možno považovať za romantickú. Piková dáma patrí skôr medzi realistické diela – vari po prvýkrát sa v hudobnej literatúre stretávame s takou precízne prepracovanou ľudskou psychikou. Hlavný hrdina Hermann prežíva pekelné muky. Nedokáže sa vyrovnáť s tým, ako sa zachoval k svojej milovanej, ani so svojou zničujúcou hráčskou vášňou.

■ PUŠKINOVSKÍ GAMBLERI

Dej sa odohráva v 19. storočí v Sankt Peterburgu v aristokratických kruhoch cárskeho Ruska, ktoré sa usilujú kopírovať francúzske zvyky aj spo-

ločenskú etiketu. Dôstojník Hermann síce túži po mladej dievčine Líze, no viac poškľuže po bohatstve, ku ktorému by sa mohol dostať práve prostredníctvom mi-

RECENZIA

lovanej Lízy. Tá sa však má čoskoro zasnúbiť s kniežaťom Jeleckým. V pôvodnej Puškinovej poviedke je chudobnou chovanicou starej zámožnej grófk Anny Fedorovny, no libretista Modest Čajkovskij – Piotrov brat, ktorý spracoval text na objednávku sankt-peterburského Mariinského divadla na spôsob vtedajšej módnjej francúzskej grand opery, pozmenil jej spoločenské zatriedenie

a z Lízy sa v librete stáva grófkina vnučka.

Hermann sa dozvie, že grófk bola zamlada krásavica a vášnivá hráčka. V Paríži spoznala šľachtica, ktorý jej prezradil tajomstvo troch kariet, s ktorými vyhrala celý majetok a získala prezývku Piková dáma. Hermann sa za každú cenu chce dozvedieť tajomstvo zarúčenej výhry. Cena je však privysoká. Napínava dráma sa mení na trojnásobnú tragédiu, pri ktorej od prílišného rozrušenia zomiera nielen stará grófk, ale zo sklamaní sa vrhne do rieky Líza. Od chorobnej túžby po peniazoch, od nesplnenej predstavy dozvedieť sa tajomstvo „šťastných“ čísel sa Hermann v zúfalstve pripraví o život.

POZNÁMKA

Dôchodcovia dostanú na budúci rok na valorizáciu svojich peňazí päť eur. Tohto roku táto suma predstavovala 9,80 eura, takže najbližšie klesne valorizácia o polovicu. Vystihuje to však ekonomickú skutočnosť, keď sa naša ekonomika nachádza v pásme nulového rastu inflácie? Vraj sa nič nezdražuje. Ibaže, ako to už býva, výnimky sa objavujú.

Psí tridsiatok

Mám záznamy z minulého roku, keď som si plánoval útraty za nákupy. Napríklad také chladené 1 400-gramové kurča ma vyšlo na 3,70 eura. Teraz je to o dve eurá viac – 5,70. Za mesiac, ak jem kura raz týždenne, to je o osem eur viac. Pečivo zdraželo o dva centy, čo za mesiac predstavuje zvýšené náklady o jedno euro, ak spotrebujem desať pečív týždenne. Pritom minulý rok vo večerných hodinách stál jeden rožok v akcii jeden cent. A v týchto prípadoch deflácia nefunguje. Skutočne zlacneli napríklad mydlá, čo je tiež základná životná potreba, ale frekvencia ich spotreby nie je až taká veľká. Na druhej strane stúpili ceny gélových pracích prostriedkov, aj keď nenápadne – jednoducho sú dodávané do obchodných reťazcov v inom balení, a teda aj v množstve než doteraz. Ich ceny klesli, ale klesol aj použiteľný obsah.

Tak ako si valorizácia dôchodkov nevšíma navýšenie cien vyššie spomenutých výrobkov, nevšíma si ani rast plátov. Na Slovensku by v tomto roku mala zvyšovať platy každá druhá firma. Vyplýva to z prieskumu Hospodárskych novín medzi tridsiatkou veľkých spoločností. Takmer polovicu firiem, ktoré platy zvyšovať budú, tvoria podniky so štátnym podielom. Najviac, až o 5,5 percenta, zvýšila platy Slovenská pošta ešte v septembri minulého roka. Podľa jej vyjadrenia sa táto úprava miezd dotkla zamestnancov, u ktorých je základná mzda nižšia ako sedemsto eur. Málo dôchodcov má príjem sedemsto eur – priemerná výška dôchodku predstavuje u nás 399 eur. A piatimi eurami sa k tým sedemsto eurám nijako nepriblížime.

Ako uvádza analýza Poštovej banky, ceny v obchodoch za desať rokov vzrástli o tridsaťdeväť percent, no naše platy až o sedemdesiat percent. O koľko za desať rokov vzrástli dôchodky? Odhadujem – o sedemdesiat percent. O sedemdesiat istotne nie. Podľa zákona by sa pri valorizácii dôchodkov mal brať zreteľ aj na rast plátov. Ceny potravín a nealkoholických nápojov za uplynulé desaťročie stúpili o tridsaťdva percent. Podľa viceguvernéra Národnej banky Slovenska Jána Tótha v roku 2014 bude prarostov pôsobiť navýšenie plátov vo verejnom sektore a v zdravotníctve. Aj dôchodcovia viac minú, keď sa im dôchodky budú valorizovať viac. V tomto roku centrálna banka počíta v priemere so štvorpercentným zvyšovaním miezd štátnych zamestnancov. Infláciu tento rok NBS očakáva na úrovni 0,2 percenta. Odrazí sa to aj na platoch. „Na mzdách ľudí nemôžeme donekonečna šetriť,“ povedal Jozef Dvonč, predseda Združenia miest a obcí Slovenska, v súvislosti s financovaním samospráv. A na dôchodkoch áno?

Peter JÁNOŠÍK

MEDAILÓN



Len svojráz, identita a kvalita

V týchto dňoch sme si pripomenuli dvestosiedme výročie narodenia druhého predsedu Matice slovenskej Jozefa Kozáčka (1807 – 1877). Tento zvolenský rodák, rímskokatolícky kňaz – farár vo Zvolene, neskôr kanonik vo Veľkom Varadíne, sa významným spôsobom zaslúžil, že Ľudovít Štúr bol vymenovaný za poslanca mesta Zvolen na uhorskom sneme.

V revolučnom roku 1848 odmietol vo zvolenskom kostole prečítať proklamáciu Lajoša Košúta v maďarsko-nacionálnom duchu a musel z mesta ujsť. Vo Viedni sa spriatelil so Štefanom Moysesom a s ďalšími predstaviteľmi boja za uplatnenie slovenských práv a požiadaviek. V marci 1849 sa postavil na čelo delegácie, ktorá odovzdala panovníkovi v Olomouci prosbopis s návrhom vytvoriť korunnú krajinu Slovensko, podriadenú priamo monarchovi. Neskôr sa podieľal na náboře dobrovoľníkov na letnú výpravu proti košútcovcom.

Na 11. valnom zhromaždení Matice slovenskej v roku 1873 povedal Jozef Kozáček okrem iného aj tieto slová, ktoré sú ako šitá aj na našu dobu: „Boje, ktoré neprajníci slovenskej osvety vedú proti Matici slovenskej, sú dôkazom toho, že nielen my pripisujeme význam tomuto nášmu ústavu, lež i tí, ktorí nám závidia ten materinský plášť Matice slovenskej. Neprajníci našej osvety skusujú naše sily a keď sa raz presvedčia, že Matica slovenská je pevnou skalou, vzdorujúcou všetkým hromom a útokom, uznajú i jej zlomiť sa nedajúcu životaschopnosť a odťahnu z nezdareného bojska. Osvietené hlavy, ktoré nevíšavo pohľadli Maticou slovenskou, ak uvidia krásne zaslúhy Matice slovenskej na poli vedy a literatúry, prídu do tejto našej záhrady keď nie obdivovať, aspoň s uznanlivosťou pobzeráť si kvety a stromy vedy a umenia a Matica slovenská bude časom všeobecne uznaná za súdružicu iných podobných literárnych ústavov v druhej našej vlasti uhorskej.“

Takto videl druhý predseda Matice jej úlohu v národe a v krajine. Jeho videnie je správne. Lebo nie množstvo aktivít, nie ich finančná nákladnosť alebo ich publicita robia Maticu Maticou, ale jej svojráz, identita a kvalita jej výsledkov.

Peter MULÍK

Jozef ČERNEK o rozvoji matičných aktivít v menšinovom Komárne

Recept na úspech je naša pracovitost'

Všetky Domy Matice slovenskej sú významné, ale každý pôsobí v iných regionálnych podmienkach. Postupne budeme mapovať prácu a problémy všetkých matičných domov a pracovísk, dnes sme využili ochotu a dynamiku riaditeľa Domu Matice slovenskej v Komárne Jozefa ČERNEKA. Je povolaný priblížiť problémy, s ktorými sa stretáva. Aký význam má rastúca aktivita D MS v Komárne v mimoriadne dôležitom prostredí, kde pôsobia aj spolky v jazykovom prostredí, ku ktorému sa hlási väčšina obyvateľov.

Dušan D. KERNÝ - Foto: archív (jč)

• Dom Matice slovenskej je v rámci matičnej praxe tajným tipom na úspech – darí sa vám nemálo akcií – v čom vidíte ako riaditeľ a vlastne manažér podstatu prístupu, inak povedané, ako to robíte v Komárne?

Ďakujeme za uznanie, žiaľ, ľahké to nie je, ale to dnes na pôde Matice slovenskej nie je nikde. V prvom rade treba povedať, že náš matičný dom je v mnohých prípadoch trochu iný, ako sú zvyšné pracoviská. Sme na území, kde je Slovákov len tridsať percent a máme najväčší dom – štyritisíc štvorcových metrov, divadelnú sálu pre päťstôpätidesiat divákov, prednáškové miestnosti, zrkadlové sály. A samozrejme dvadsaťdva nájomníkov, aby sme ten kolos užívali.

Preto vo všetkom musíme fungovať dosť odlišne. Prvé, čo sme museli spraviť, je absolútny dištant od politiky. Nie je totiž možné, aby Matica slovenská akokoľvek zasahovala do politického diania, pretože tým podráža samú seba. Samozrejme, hovorím len za Komárno. Ak totiž chceme, aby nám naši nájomníci platili nájomné, z čoho živíme budovu a naše krúžky, nemôžeme si dovoliť, aby mali ich zákazníci problém napríklad vojsť do budovy. Pred pár rokmi, keď sa Matica hlásila otvorene k nejakej politickej strane, stávalo sa bežne, že si u nás nikto neprenajal priestory, pretože tým prišiel o značnú časť potenciálnych klientov. Dodnes toto u nás ešte zarezonuje. Okrem platiacich nájomníkov nám musí fungovať aj priestor divadla; ak dva týždne neprenajmeme sálu, už je zle, pretože dodávateľ elektrickej energie ani plynu nemá pochopenie pre momentálnu stagnáciu kultúry. Museli sme to prekonať a dnes sa môžeme pochváliť, že máme viac vyťaženu sálu ako Mestské kultúrne stredisko. Chce to však neúnavnú a naozaj každodennú prácu.

• Dom Matice je teraz nerozlučne spojený so slovom Dramaťák. Aký je záujem o prácu v ňom, aký je hlavný prelomový bod, ako ste priťahli záujem mladých – a je to trvalé?

Treba úprimne a na rovinu povedať, že Dom MS v Komárne dnes existuje len vďaka Dramaťákovi. Jednak nám spravil meno fakticky po celom Slovensku a vďaka tomu, že si v dome prenajal priestory na nácvik, pomohol domu zaplatiť dlh, ktorý vznikol na vykurovaní. Muzikál Snehulienka a zopár trpaslíkov, ktorý úspešne uvádza, bude mať v Komárne za chvíľku sedemnásť repríz (premiéra bola v marci 2014) a vždy pred kompletne plným hľadiskom. Ani maďarské profesionálne divadlo, ktoré sídli v našom meste (k maďarskej národnosti sa hlási väčšina obyvateľstva), nemá toľko uvedení, repríz svojich hier. Či je to trvalé, je naozaj ťažké povedať. Takýto projekt stojí vyše štyridsaťtisíc eur, väčšinu peňazí musíme získať sponzorsky. Zatiaľ sa nám prostriedky darí zhŕňať, ale je to nesmierne náročné. Pokiaľ ide o záujem zo strany hercov, resp. tanečníkov, tak okrem dvadsiatich ôsmich aktívnych členov evidujeme asi šesťdesiat žiadostí. Ak sa nič mimoriadne nestane, v septembri urobíme konkurz. Záujem je aj o náš folklórom motivovaný súbor Slovenskí rebeli, počas tohto leta máme naplánovanú návštevu jedného svetového a jedného európskeho festivalu. Súbor má tri generácie, úplne úplne malé deti, ktoré sa fakticky len hrajú, školákov, čo je prí-



Úspešný manažment matičných aktivít je budúcnosť ustanovizne.

prava do veľkého súboru, a samotný veľký súbor. Spolu to je pol stovky ľudí. Keďže ide o slovenský folklór, myslím si, že na Komárno je to naozaj vynikajúce číslo.

• Muzikál – zrejme prvý tohto druhu na matičnej pôde – vznikol v Komárne. Aká je doterajšia bilancia predstavení a ako sa to dá porovnať s inými scénami a pribuznými podujatiami v meste?

Za desať rokov existencie Dramaťáku je toto náš štvrtý muzikál a deviatá hra, ktorú sme uviedli. Už druhýkrát sme získali najvyššie ocenenia, ale je naozaj mimoriadne ťažké porovnávať sa s inými scénami. Máme vlastné piesne, spieva sa výhradne naživo, predstavenie trvá takmer dve hodiny a výbava či zázemie je vlastne to isté, ako majú profesionáli. V meste sme evidovaní ako jeden z najväčších partnerov, pokiaľ ide o kultúrne podujatia a ich vznik. Významne sa podieľame na štvordňovom mestskom festivale a takmer na všetkých kultúrnych akciách počas roka. Tým, že na našich podujatiach sa pravidelne zúčastňujú členovia predstavitelia vlády (prezident SR bol na každej premiére muzikálov), je krúžok naozaj rešpektovaný subjektom. Toto sú však veci, ktoré dobre znejú, ale pominú, a vlastne znamenajú málo. Pre nás je asi najväčšou odmenou to, že už v mnohých prípadoch si deti, ktoré navštevovali Dramaťák, vybrali pre svoju životnú cestu povolanie, ktoré s ním má priamy súvis. Herectvo, prácu v médiách a podobne. Navyše, mnoho našich bývalých študentov sa do krúžku vracia a pomáha s výchovou nasledujúcej generácie. Dobrovoľne a nezištné len preto, že chcú odovzdať to, čo dostali do vienka. Naši Rebeli sú krásnym príkladom toho, že to, čo robíme, má obrovský zmysel.

• Iste, že z koležiality nechcete radiť takmer dvom desiatkam kolegov z iných D MS, ale predsa len, čo je na vašej skúsenosti neopakovateľné, takpovediac komárňanské, a čo všeobecné, čo sa dá použiť pre obohatenie neformálnej matičnej práce?

Žiaľ alebo našťastie, na mnohých pracoviskách sú matičiari ďaleko úspešnejší ako my, preto naozaj radiť nemôžem. Sme úspešní v oblasti práce s deťmi a divákmi, naše akcie naplnia divadelnú sálu do takej miery, že premiéry musíme robiť v mestskom divadle, keďže to je o stovku sedadiel väčšie. Na Vianočnú kapustnicu nám prišlo toľko ľudí, že sme dvesto z nich jednoducho nemali kam usadiť. Sen noci svätého si pozrelo dvadsaťšesťtisíc di-

vákov, ale zas na druhej strane nedokázal som zorganizovať zájazd na Bradlo či výstup na Devín. Čo pracovisko, to úspech v inej oblasti. Dokonca ani odklon od politiky nemôžem ponúknuť ako fungujúci model, pretože mnohé pracoviská sú práve v tejto oblasti úspešné.

• Je muzikál prelom? Budete v podobných podujatiach pokračovať? Sú realizovateľné len v Komárne alebo aj v okolí?

Muzikál je úžasný v tom, že ak máte talentované deti alebo schopnosť z nich talent vyťahnuť, pri troche úsilia sa to divákovi bude páčiť a protagonisti sa v tom budú cítiť dobre. Je to divácky úspešné, ale nesmierne náročné. Trebárs aj po finančnej stránke. Jeden kvalitný mikrofón vás môže stáť aj tisíc eur, autorské práva na pôvodnú jednú skladbu aj päťsto eur a to ešte stále nemá nič. Naopak, s láskou spravená činohra môže byť z hľadiska kvality alebo umeleckej hodnoty na tom ďaleko lepšie. Pritom vás bude stáť desiatnu cenu a nebudete mať problém vycestovať za divákom. My sme sa nastavili na muzikál a naši diváci, sponzori, ale aj členovia krúžku muzikál proste očakávajú. Ak to bude čo i len trochu možné, budeme pokračovať. A či je to realizovateľné aj inde? Samozrejme. Začínali sme tak, že sme s deťmi kreslili na kartón kulisy a doma sme ručne šili kostýmy, doslova sme sa divákom prosili, aby si našli čas a dali nám šancu. Prvú skladbu sme robili u mňa doma na detskom syntetizátore. Dnes, keď sa decká rozospievajú pod dohľadom odborníka, o zvuk a svetlá sa starajú dva tímy ľudí, mi to prídá až neuveriteľné. Našej produkčnej nosia diváci za rezerváciu vstupeniek kvety a detskí diváci sa pretekajú, kto má plnú sériu podpisových kariet našich dvadsiatich ôsmich hercov. Keď niečo robíte s láskou a plným nasadením, nakoniec sa to podarí. Asi nikto by nepredpokladal, že v Komárne vznikne slovenský folklórny súbor, ktorý sa vypracoval bez akejkoľvek podpory štátu alebo iných organizácií.

• Každý región – komárňanský zvlášť – má svoje osobitosti. Vplyva na matičnú verejnosť a činovníkov terajšia medializácia okolo Matice a ako sa s tým vyrovnávate?

Nám najviac škody narobili politici. Vždy, keď sa „zapojili“ do záležitostí okolo Matice slovenskej, mali sme obrovské problémy. Oni odišli, ale okná rozbíjali nám, poškodzovali pamätne tabule, sochy a boli sme to my, kto dostával anonymy alebo „podpisy“ na laku automobilov. V tom

čase sa tvrdilo, že Matica slovenská sa v Komárne musí postaviť proti maďarizácii, pretože Slováci sa učia maďarsky. My sme sa od politiky a politikov rázne dištancovali a postupom času sa situácia upokojila. Obyvatelia mesta nás vnímajú ako kultúrnu inštitúciu. Mnoho našich akcií podporuje aj priamo finančne mestské zastupiteľstvo, aj keď je väčšinovo zastúpené maďarskými politikmi. Minulý týždeň si predstavenie Snehulienka a zopár trpaslíkov objednala škola s vyučovacím jazykom maďarským. Učiteľka poznamenala, že aspoň sa deťom zlepši slovenčina. Do krúžku sa nám hlásia aj deti zo škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Domnievam sa, že pre južné Slovensko a Maticu slovenskú, ktorá sa má starať o kultúrnu a vlastenecké cistenie občanov Slovenska, je toto vhodnejšia cesta, ako spisovať absurdné petície.

• Komárno bolo pred niekoľkými rokmi spojené s napätím okolo toho, že sa nedôstojne správali ľudia k buste generála Štefánika či k tabuli na budove matičného domu alebo k súsošiu sv. Cyrila a Metoda – ustali tieto problémy alebo nie?

Len čo sme nedali priestor extrémnym prejavom ľudí, ktorí sa snažili len získať záujem médií, tieto prejavy sa úplne vytratili. Po poslednom ataku som sa dohodol s novínarmi, že to pre dobro veci odignorujeme – a aha, čo sa stalo? Zrazu Štefánik ani Cyril a Metod nie sú predmetom záujmu vandalov. V spolupráci s mestom, rôznymi inštitúciami a cirkvami sme si uctili ich pamiatku ako slušní ľudia, bez medializácie, krikú a nezmyselného osočovania.

• V čom vidíte dôležitosť štátnej podpory pre Maticu slovenskú, osobitne pokiaľ ide o matičné domy a práve tú sieť, ktorú matičiari udržiavajú na juhu Slovenska?

Ako niekdajší študent etnológie by som sa teraz mohol hrať na múdreho a hovoriť o historickej nezastupiteľnosti Matice slovenskej v našej štátnosti, ale to matičiari, dúfajme, ovládajú. Poviem to jednoduchšie, i keď trochu narcisticky. Ak by pred dvadsiatimi rokmi neboli nadšenci okolo Matice slovenskej, ja by som dnes nemal tak blízko k najkrajšiemu folklóru na svete a tak blízko k divadlu. Ak by sme sa pred desiatimi rokmi nerozhodli nadviazať na túto činnosť a nezaložili dramatický krúžok a neskôr Slovenských rebelov, kultúra nielen v našom meste, ale v celom okolí by vyzerala úplne inak a dovoľm si tvrdiť, že by bola chudobnejšia. Dnes práve vďaka súboru, a teda aj vďaka Matici slovenskej, stovky ľudí vedia, ako vyzerala v tradícii napríklad slovenská svadba. Je to už možno stovka ľudí – odchovancov Dramaťáku či súboru, čo svoj voľný čas trávia inak. Preto sa nenudia a možno vďaka tomu nefetujú po kočikárňach. Matica slovenská priamo alebo nepriamo ovplyvňuje ľudské životy, kým to bude robiť pozitívne, ľudia ju podržia aj napriek problémom, ktoré má.

Matica má svoje problémy, pretože si ich sama vypolitizovala a zamotala sa do pre mňa absurdných zasadnutí, výborov, zápisníc a cieľov na najbližšie obdobie. Spýtajte sa vedúcich súborov, ľudí, čo zbierajú slovenské piesne, tanečníkov v súboroch, básnikov, divadelníkov, folkloristov, prsto ľudí, ktorí robia s ľuďmi, a nie s výkazmi, s papiermi a so štatistikami, čo to vlastne Matica slovenská je a ako by sa mala viesť. Toto sú pre Maticu slovenskú dôležití ľudia, pretože ak sa nám oni otočia chrbtom, skončili sme a už nám nepomôže nijaký politik. Matica slovenská má mať blízko k ľuďom, k ich myšlienkam a ku kultúre. Politici sa majú klaňať Matici slovenskej, pretože má predstavovať a zastupovať národ, nikdy to nemalo byť naopak.

Slovensko sa neodkláňa od NATO, ale má vlastnú skúsenosť

Ukrajina nám priniesla štyri problémy

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Voľby prezidenta Ukrajiny boli rozhodujúce voľby v Európe. Zvítazil Petro Porošenko a má podporu USA, EÚ a v ich rámci aj dvojstranných stykov takisto Slovenska. Porošenko zvíťazil dokonca i hlasmi značnej časti voličov na východe Ukrajiny, kde sa bojuje. Voľby boli zároveň porážkou mýtu o hrozbe tzv. banderovcov, na čom bola postavená argumentácia ruských médií a politiky a dokonca aj skúsenej ruskej diplomacie.



Radikálni nasledovníci „banderovcov“, „úderná päšť majdanu“, získali len jedno percento hlasov. Vývoj na Ukrajine však aj pred voľbami a tiež po nich priniesol do strednej Európy štyri problémy. Je to volanie po autonómii, vyjadrenia o tom, ako posilniť vojenskú spoluprácu NATO, a dlhodobú energetickú otázku. Pred zmenou v úrade prezidenta SR, prezidenta, ktorý vyhral s masívnou podporou menšinového voliča, to vyvoláva pre vládu problém.

Maďarský predseda vlády po víťazných voľbách vyhlásil, že vývoj na Ukrajine s „novou naliehavosťou zdôraznil mimoriadnu nevyhnutnosť autonómie Maďarov“ v zahraničí, osobitne na Ukrajine. Vzpátiť sa nechal počut novým europoslanec Pál Csáky, že plán autonómie dokonca prekonzultoval s maďarským predsedom vlády. Pokiaľ ide o Ukrajinu, V. Orbán požiadavku autonómie formuloval ako „jednoznačné očakávanie od novej ukrajinskej vlády“. Maďarsko oficiálne dalo najavo – ako jediný štát Aliancie a Únie – osobitné požiadavky na Ukrajinu.

■ KYJEV ODMIETOL

Podľa slov V. Orbána štáty EÚ i samotná Únia musia rešpektovať Maďarsko. Problémom je však najmä požiadavka predstaviteľov ukrajinskej dvestotísícovej maďarskej menšiny na kolektívne práva. Odpoveď z Kyjeva je jednoznačne odmietavá: „Sme jednotný štát a k autonómii sa staviame veľmi opatrne. Ukrajine v súčasnosti hrozí rozpad pre separatistické povstanie na rusky hovoriacom východe krajiny, ktoré vypuklo po tom, čo sa od Ukrajiny odtrhol Krym a pripojil sa k Ruskej federácii. Vyzývame ukrajinských partnerov, aby sa zdržali vyhlásení, ktoré len nahrávajú Rusku,“ vyhlásila námestníčka ministra zahraničných vecí N. Galibarenková pre maďarské médiá. Výzva z Kyjeva sa dá čítať aj ako požiadavka solidarity s partnerským štátom Únie, ktorý je vo veľmi zložitej politickej i ekonomickej situácii. Nárast požiadaviek na autonómiu sa môže považovať za využívanie oslabeného štátu, ktorého vláda celkom zjavne nekontroluje celé svoje územie a nemá podporu a ani autoritu u značnej časti obyvateľstva.

Otázka však nie je uzavretá, nový prezident Petro Porošenko už vyhlásil na stretnutí s prezidentom USA B. Obamom vo Varšave, že pripraví decentralizáciu v štáte, vrátane východných častí, kde sa bojuje, v Donecku a Luhansku, teda oblastí s mnohomiľiónovým obyvateľstvom. Formulácia V. Orbána z 12. mája znie: „Postavenie dvestotísíc Maďarov žijúcich na Ukrajine dáva otázku nevyhnutnosti autonómie a dvojitého občianstva mimoriadnu naliehavosť. Maďarské spoločenstvo musí mať možnosť dvojitého občianstva, všetky práva národnej menšiny, vrátane

práva samosprávy – to sú naše jednoznačné očakávania.“ To znamená tlak na to, aby pri formulovaní decentralizácie Ukrajiny bolo maďarské železko v ohni. A to v situácii, keď sa Ukrajina jednoznačne aj so svojimi problémami stala partnerom Európskej únie a aliancie NATO, teda zjednodušene povedané, budeme zdieľať riešenie ukrajinských problémov, a to zrejme dlhodobo. Pritom sme v situácii, keď sme Ruskú federáciu ešte nedefinovali ani ako partnera, ale ani ako súpera či protivníka.

■ JEDNOZNAČNÉ SPOJENECTVO

To sa ukázalo aj na vyjadreniach českého predsedu vlády, ktoré viedlo k roztržke vo vláde, ako aj ku kritike prezidenta. Kritici však dali spiatočku, keď český sociálnodemokratický predseda vlády Sobotka vyhlásil: „Nepovedal som, že som proti zvyšovaniu vojenskej prítomnosti aliancie NATO, predovšetkým USA v Európe, netýkalo sa to ostatných štátov NATO, ale Českej republiky. A to v tom zmysle, že terajšia situácia v súvislosti s Ukrajinou bezpečnostne neohrozuje Českú republiku natoľko, že by bolo potrebné zvyšovať aliančnú prítomnosť, prítomnosť vojsk USA na území Českej republiky.“

V Prahe si požiadavku na presnosť formulácií, a teda jednoznačnosť postoja vlády, vyžiadala ostrá kritika členov vlády, a samozrejme opozície, ale aj sarkazmus prezidenta Zemana na adresu B. Sobotku, ktorý sa „nikdy v živote nezaoberal zahraničnou politikou, takže sa to musí teraz ešte len učiť“. V Prahe to bol už druhý taký rozruch – prvý bol okolo vyjadrenia ministra obrany Stropnického, že cudzie vojská (vojská NATO a USA) by mu pripomínali skúsenosť z roku 1968, keď prišli vojská Varšavskej zmluvy, resp. sovietske. Bomba bola o to väčšia, že to povedal pre zahraničnú svetovú agentúru. To vyvolalo tlak na jednoznačné vyhlásenie vlády, že bude plniť spojenecké záväzky – a to sa stalo. Oba prípady sú však jasným svedectvom, že českým politikom ide aj o domáce prostredie, o pozície a zrejme by sa „nedopustili“ nepresností, keby neprekonali skúsenosť s odporom verejnosti voči rozmiestneniu častí protiraketovej obrany, napokon odvolaného projektu, plánu z čias prezidenta Busha. Napriek všetkej nevyhnutnosti, aby politici boli jednoznační, rozruch je aj signálom pre zahraničie, že vlády musia plniť spojenecké záväzky, ale vzhľadom na domáce problémy.

■ RTVS KRITICKY

V prípade Slovenska je celý rozruch v mediálnej polohe. Po prvý raz sa spravodajstvo verejnoprávnej RTVS kriticky zaoberalo zahraničnopolitickými vyhláseniami predsedu vlády Roberta Fica. Verejnoprávna RTVS tvrdila ústami tamojšej slo-

venskej analytičky Atlantickej spoločnosti (v stredu 4. 6.), že Slovensko vyhláseniami R. Fica signalizovalo odklon od línie aliancie NATO. RTVS si na prvú verejnú kritiku pozície R. Fica v oblasti spojeneckej politiky, a to počas návštevy prezidenta USA v strednej Európe a krátko po stretnutí Obama – Gašparoviča, zvolilo spravodajstvo z Washingtonu.

R. Fico pokiaľ ide o rozmiestnenie zahraničných vojsk zdôraznil predovšetkým citlivosť tejto otázky so zreteľom na historické skúsenosti. To nie je odklon od spojeneckej politiky posilnenia vojenskej prítomnosti vzhľadom na vývoj na Ukrajine. Bezpečnostné analýzy Slovenska, ktoré prispeli aj k rozšíreniu informačnej základne samotného NATO pre dobrú prácu slovenského vojenského spravodajstva, nehovoria o nutnosti posilňovať vojenskú prítomnosť spojeneckých vojsk na Slovensku teraz. Slovensko sa plne stavia za plnenie svojich spojeneckých záväzkov, o vojenskej prítomnosti akýchkoľvek vojsk na našom území sa rozhoduje v dvojstranných rokovaniach a nijaké rozhovory či sondáže neprebehli. Slovensko je však pripravené poskytnúť svoje vojenské výcvikové strediská na prípadný výcvik cudzích vojsk. R. Fico veľmi jednoznačne povedal, že reakcia vlády SR bude nasledovať až po tom, čo sa zoznámia s plánom prezidenta USA. V celej záležitosti však ani v prípade Česka a ani Slovenska nejde o vojenské základne či prítomnosť spojeneckých vojsk pre to, čo sa teraz deje na Ukrajine. Ide najmä o to, aby sa vytvoril potrebný tlak na plnenie záväzku dávať na obranu dve percentá z hrubého národného dôchodku, teda približne o sto percent viac, ako je terajší slovenský podiel.

■ PLYNOVÝ FRONT

Ukrajinská kríza otvorila aj „plynový front“. Slovensko sa dynamicky vyrovnalo s požiadavkou reverznej dodávky plynu pre Ukrajinu – prvej v dejinách vzájomných vzťahov. Zároveň pragmaticky postupovalo v rozhovoroch s kľúčovým dodávateľom plynu – štátnym Gazpromom a ruským ministerstvom zahraničných vecí. Rokovania s Gazpromom boli potrebné aj pre postup na domácej pôde. Preto, aby udržala vláda ceny plynu pre obyvateľov, plne prevzala do rúk štátu Slovenský plynárenský podnik SPP. To sa stretlo s prudkou kritikou opozície a liberálnych ekonómov. Aké je to všetko zložité, ukazuje prípad Bulharska. To stavia po dne Čierneho mora, obchádzajúc Ukrajinu, plynovod z Ruska do Bulharska. Európska komisia sa proti projektu ako nevyhovujúcemu európskym normám postavila. Bulharská vláda má mesiac na to, aby zdôvodnila svoje stanovisko, prečo chce v stavbe pokračovať, inak jej hrozí proces a až puka za porušenie práva Európskej únie.

Komisia tvrdí, že projekt musí preskúmať vzhľadom na energetickú bezpečnosť Európskej únie. Komisia zastavila schvaľovací proces stavby. Bulharsko pritom považuje Južný potok, ktorý má pokračovať do Srbska, Maďarska, Rakúska, ale aj do Chorvátska, Macedónska, Grécka a Turecka za strategickú národnú prioritu, ktorej sa nechce vzdať. Problém spočíva v stratégii Európskej komisie prijatej v dôsledku ukrajinskej krízy. Únia chce zabrániť ruskému Gazpromu vlastníť prepravné cesty plynu, ale Bulharsko zas zdroje na nákladný projekt po dne mora nemá, pritom plyn nalieha potrebuje.

ČRTA

V mnohých myšliach ešte doznieva priebeh svetového šampionátu v Minsku, ktorý početných priaznivcov ľadového hokeja u nás veľmi nepotešil. Život však plynie ďalej a aktuálnou sa stáva informácia z iného súdka. Pätnásteho júna 1914 sa v Košiciach narodil Ladislav Troják, prvý slovenský hokejista v česko-slovenskom reprezentačnom drese. Dnes jeho meno zdobí Sieň slávy slovenského hokeja, kam Ladislava TROJÁKA uviedli 30. novembra 2002.

Storočnica rytiera na ľade

Rudolf ZELENAY – Foto: zdroj: icehockey.wikia.com

Storočnica je náležitým dôvodom pripomenúť si bohatú kariéru a, žiaľ, krátky život tohto športovca. Rodný dom Ladislava Trojaka už nejestvuje. Neďaleko tehelne, kde pracoval jeho otec, vyrástli paneláky. Zostali len spomienky na neobyčajne vrtkého, nevysokého blondiáčka s priskrutkovanými korčuľami na topánkach. Blízke jazerá boli pre deti z okolia oázou radosti. V zime sa preháňali po prírodnom ľade a vôbec im neprekážalo, keď sa zavše pod nimi prelomil.

■ Z KOŠÍC DO PRAHY

Už v chlapčenskom veku sa zásluhou dravosti presadil v klube ČsŠK Košice. Hrával v ňom pod taktovkou trénera Františka Janderu do roku 1934, keď ako dvadsaťročný padol do siete elitného LTC Praha. Na Tatranskom pohári dostal až dve ponuky. Popri Pražanoch prejavil záujem i HC Tatry. Uprednostnil hlavné mesto. V období 1934 – 1948 hral za LTC. Netrvalo dlho a dostal sa do reprezentácie. Prvý veľký turnaj odohral na ZOH 1936 v Garmisch-Partenkirchene, kde reprezentačné mužstvo obsadilo štvrté miesto. Premiéru na majstrovstvách sveta absolvoval v roku 1937 v Londýne. Prvý medailu z MS získal o rok neskôr na pražskej Štvanici.

O ďalších deväť rokov bol svetový šampionát opäť v Prahe. Česko-Slovensko si na ňom vybojovalo prvenstvo. Veľkú zásluhu na skvelom úspechu mal vynikajúco zohratý prvý útok Konopásek – Troják – Zábrodský. Skvele prihrávajúci Troják dotváral oku lahodiace kombinácie s lišiacim Konopáskom i s urasteným „Vovom“ Zábrodským. Tribúny sa bavili, mladý Slovák bol ich miláčikom. Počas jedenástich ligových sezón bol päťkrát majstrom republiky (1937, 1938, 1946 – 1948). Rovnaký počet prvenstiev si pripísal v čase druhej svetovej vojny v českomoravskej lige (1939, 1940, 1942 – 1944). Šesťkrát štartoval na majstrovstvách sveta (1936 – 1939, 1947, 1948), dvakrát na zimných olympijských hrách (1936, 1948). Zo ZOH 1948 v St. Moritz má striebornú medailu, z MS 1947 zlato, z MS 1948 striebro a z MS 1938 bronz.

V reprezentácii odohral sedemdesiatpäť zápasov a strelil tridsaťšesť gólov.

■ NAJSKÔR DO PRÁCE

V čase Trojákovej kariéry bola v našich končinách profesionalita pojmom takmer neznámym. Športovci chodili do práce, po nej nasledoval tréning. On sám bol účtovníkom v pražskom cukrovare a tešil sa, keď v deň zápasu dostal voľno. Sympatického Trojčka – tak ho fanúšikovia familiárne volali – všade doslova zbožňovali. Nielen pre jeho hokejové majstrovstvo a neobyčajnú rýchlosť, ale tiež pre fair-play. Považovali ho za najslušnejšieho hráča na svete. Na zimných olympijských hrách 1948 bol vlajkonosičom. Sláva mu nestúpila do hlavy ani vtedy, keď ešte počas jeho života pomenovali po ňom námestie v Prahe a takisto i v Košiciach. Skromné vystupovanie a korektná, priam rytierska hra zostali jeho neblednúcou vizitkou aj pri storočnici.

Nebolo jednoduché presadiť sa v konkurencii výborných českých a moravských hokejistov. Každého však museli odzbrojiť jeho nevidia-

né korčuľarske schopnosti a dôsledné bránenie. Center elitnej formácie s číslom 9 na chrbte v každom zápase svoje mužstvo, bez zveličenia, jednoducho zdobil. Po MS 1947 v Prahe si prevzal zlatú medailu i cenu pre najslušnejšieho hráča celého turnaja. Bol to historický okamih, keď zverenci kanadského trénera slovenskej národnosti Mateja Bucknu získali prvý titul majstrov sveta pre Česko-Slovensko.

■ OSUDNÝ LET

Na jeseň v roku 1948 odcestovali čs. hokejisti na zájazd do Francúzska a Anglicka. Pre oneskorené vydanie víz Francúzmi niektorým hráčom sa výprava musela rozdeliť a cestovať do Paríža v dvoch lietadlách. Stretnutie nakoniec odohrali všetci, no presne to isté sa stalo aj v metropole Francúzska. Angličania totiž nestihli vybaviť vstupné formality šiestim hráčom. Prvá skupina odletela do Londýna podľa plánu a pripravovala sa vo Wembley. V tom čase Trojákova partia ešte tvrdla pod Eiffelovkou. Keď mohli konečne odletieť, zistili, že ich zastihol štrajk zamestnancov Air France. Na poslednú chvíľu odcestovali malým súkromným lietadlom, ktoré 8. novembra 1948 havarovalo v hmle nad Lamanšským prielivom. Vyhlásiť mladá život.

Spoluhráči oznámili pani Leopoldovej, s ktorou sa ako dvadsaťšesťročný v Prahe oženil, smutnú zvesť. Starostlivého, dobrosrdečného otecka stratila iba šesťročná Janka. Pre manželku a dcérku nastali časy neodôvodnených atakov zo strany vtedajšieho režimu. Vdova bola bez pravidelného príjmu. Ešte šťastie, že im pomáhala rodina z Košíc. Až po vyše piatich rokoch jej začali vyplácať penziu po manželovi a dostala aj poisťku z Francúzska. Prácu si pani Trojákova našla ešte neskôr. V roku 1969 Janka odišla do USA, v súčasnosti žije v Arizone. Vydala sa, s manželom opatrovali pani Leopoldu, ktorá po rokoch útrap za nimi prišla, a vzorne sa o ňu starali až do jej smrti.

Košice nezabúdajú na svojho rodáka. Od roku 1970 zorganizovali dvadsaťšesť ročníkov Memoriálu L. Trojaka. Zimný štadión Steel Arena takisto pripomína nezabudnuteľného hokejistu – nesie jeho meno. Trvácnu pocku mu pred dvanástimi rokmi vzdalo i celé Slovensko. Pripomína si ho v Sieni slávy.



REFLEXIA

Vatikánski hodnostári chcú doslova silou mocou dosiahnuť, aby sa cirkevné kauzy neprepierali na verejnosti. Čo je cieľom? Môžeme len hádať, ale všetci v tom máme v podstate jasno. Ako ľudia by sme sa za chyby nemali hanbiť, lebo nás ich „zametanie pod koberec“ neposúva dopredu, ale práve naopak ľahá späť. A tak zákaz Konferencie biskupov nadobúda rozmer nepochopiteľného rozhodnutia.

Rozdeľujúci arcibiskup?

Prečo by ľudia, ktorí sú takpovediac „priamo od fachu“, nemohli povedať svoj názor? Kňazi sa už na vysokej škole učia homiletiku, čo je náuka o kázani. Práve oni by mali vedieť najlepšie vyjadriť slovami dianie v cirkvi, ktoré má dosah či už priamo alebo nepriamo na väčšinu ľudskej populácie.

Do výnimočnej pozície takto stavia Vatikán odvolaného arcibiskupa Róberta Bezáka. Zákazom vyjadrovania sa priamo od vatikánskeho prefekta kongregácie biskupov Marca Ouelleta z neho vytvárajú osobu vyvolávajúcu protichodné emócie. Jedni ho nemôžu vystáť, pretože sympatizujú s rozhodnutím Vatikánu a majú plnú dôveru vo vatikánskych hodnostárov, druhá skupina ľudí krúti hlavou nad týmto rozhodnutím, pretože nevedia pochopiť už predošlé rozhodnutie smerujúce k jeho odvolaniu. Každopádne z neho vytvorili populárnu osobu, ktorej názory zaujímajú nielen jeho sympatizantov, ale aj odporcov.

Človek, ktorý nemá čo skrývať, nemá problém odpovedať na nijakú otázku. Z trnavského emeritného arcibiskupa sa stala populárna osoba, filmový hrdina, vitaný účastník festivalov, talkshow... Bol problém zapnúť si televíziu bez toho, aby sme ho nevideli vystupovať priamo alebo nepriamo hovoriť o ňom. Hlas z Vatikánu rázne zakročil a umlčal ten jeho. V istej reklame televízie TA3 sa dokonca začal objavovať odvolaný arcibiskup Bezák, kde už mlčí, čím dodržiava príkaz. No toto ticho má väčšiu výpovednú hodnotu ako akékoľvek prehlásenie. A tak sa vraciame k pôvodnej otázke. Čo je ich cieľom? Do hláv najvplyvnejších predstaviteľov vatikánskej kúrie sa nikdy nedostane. No ich rozhodnutia hovoria za nich a nehovoria v ich prospech. Sú to takzvané núdzové riešenia, ktoré nič nevyriešia. Síkonné vynájdenie sa odvolaného arcibiskupa je jednoznačnou odpoveďou na zákaz. Rešpektuje ich pranie, ale zostáva verný svojmu princípom. To najtichšie ticho teraz už spoza kláštorňích múrov je niekedy hlasnejším výkrikom ako samotná reč.

Alžbeta HALMOVÁ

Najmasovejšie ľudové povstanie proti sociálnym poriadkom v súdobom Uhorsku Stavovské povstanie Juraja Dóžu v roku 1514

Táto revolta, ktorej päťsté výročie si pripomíname, vošla do histórie pod menom sedliacka vojna alebo sa do dejín zapísala podľa mena svojho vodcu aj ako Dóžovo povstanie. Priame boje slovenské územie obišli, ale nepriamo sa jeho udalosti dotkli Zemplínskej, Abovskej a Hontianskej stolice, tiež Košíc a stredoslovenských banských miest. Začiatkom 16. storočia po vlne morových epidémií a neúrodných rokov nebolo osídlenie Uhorska kompaktné a viaceré sedliacke osady a usadlosti boli vyľudnené a dlhodobo opustené.

Vojtech KÁRPÁTY – Foto: autor



Dóžov križiak na dobovom letáku

Práve to viedlo poddaných, aby sa sťahovali na „voľnú“ zem. Šľachta však takejto rozsiahlej migrácii zamedzila presadením zákona obmedzujúceho slobodu sťahovania poddaných. Priame nebezpečenstvo predstavovala v tom čase najmä Osmanská ríša, ktorej obnovená vojenská expanzia trvalo a dlhodobo ohrozovala uhorské pohraničné pevnosti. Turecké nebezpečenstvo však viacerí podceňovali a jeho hrozbu nepokladali za reálnu.

■ V ZNAMENÍ KRÍŽA

Kráľovského kancelára a kardinála Tomáša Bakóca (1442 – 1521) pápež Lev X. na jar 1514 vymenoval za pápežského legáta povereného organizovaním križiackej výpravy proti Turkom. Bola to jedna z foriem jeho „odškodnenia“. Bakóc totiž v predchádzajúcom roku po druhýkrát neúspešne kandidoval na pápežský stolec. Napriek skeptickému a skôr negatívne stanovisku niektorých znalcov križovú výpravu schválila aj kráľovská rada. Po slávnostnom vydaní pápežskej buly vyzývajúcej do boja proti Turkom, čítanej na Veľkú noc v roku 1514 vo všetkých kostoloch, už nič nestálo v ceste na masové verbovanie križiakov. Najväčší tábor križiackeho vojska bol priamo pri Budíne. Táborilo tu asi štyridsaťtisíc mužov i žien. Drvivá väčšina z nich bola z radov sedliakov, mestskej chudoby, študentov, remeselníkov a nižšej šľachty a kléru. Z hľadiska etnicity to bola nesúrodá masa. Rovnako početné križiacke vojsko sa sústredilo v táboroch na Veľkej uhorskej rovine. O úspešný nábor do križiackych radov sa zaslúžili najmä horliví ľudia františkánski kazatelia.

Za hlavného vojenského veliteľa pripravovanej križiackej výpravy bol vymenovaný sedmohradský sikulský zeman a skúsený jazdec ký veliteľ Juraj Dóža. Medzi ďalších veliteľov patrili aj jeho brat Gregor, ceglédsky farár Vavrinc Mészáros a Tomáš Kecskés. Práve poslední dvaja menovaní sa v polovici mája 1514 obrátili listom na košickú mestskú radu, aby urýchlene začala s verbovaním Košičanov do križiackeho vojska. V rovnakom čase bol poverený Vavrinc

strany vyššej šľachty a magnátov a bránenie križiakom v naplnení ich hlavného posolania. V prípade úspechu križiakov mali všetci účastníci výpravy získať kolektívne výsady slobody, podobne ako uhorská vojenská pohraničná hotovosť – sedmohradskí Sikuli.

■ PANOVNÍKOVA REAKCIA

Šľachta ešte stále podceňovala nebezpečenstvo, a tak proti vzbúrencom vyslala menšie ozbrojené oddiely vo viere, že sa im podarí ľudové vojsko po prvých stretoch poraziť a rozohnať. Tieto formácie však križiaci porazili a počas dvoch mesiacov rabovali sídla svetskej i cirkevnej šľachty, kláštory, hrady a páliť všetky písomné doklady o šľachtických výsadách. Po začiatčom prevapení a dezorientácii však panovník a šľachta zjednotili úsilie pri obrane svojich práv a výsad. Mobilizovali početnejšie vojsko a na jeho čelo kráľ vymenoval temešského župana a hlavného kapitána južných oblastí Štefana Bátorého, ktorý zlikvidoval menšie križiacke centrá a utiahol sa do temešvárskej pevnosti. Tam ho neúspešne obliehal vyše mesiaca hlavný prúd križiackej armády. Dóžovo vojsko sa napokon 15. júla 1514 vzdali sedmohradskému vojvodovi Jánovi Zápoľskému, ktorý prišiel k Temešváru na pomoc Bátorému. Kráľovi sa po výzvach adresovaných šľachticom rôznych regiónov ešte v júni 1514 podarilo zhromaždiť početné vojsko. Tak ešte 4. júna 1514 na Turíce poslal z Budína list adresovaný šľachte Šarišskej župy, aby sa pripojila k nemu a pomohla poraziť rebelov: „Nie je potrebné v liste vám opisovať, aké nezvyčajné výstrednosti a hrozné zločiny pácha sedliacký ľud, ktorý povstal pod menom križiakov. Jeho zločiny sú také veľké a také hrozné, že ich nikto nevie dostatočne opísať. Preto je nevyhnutné čo najskôr sa postaviť proti takému veľkému nebezpečenstvu. Keď ich s Božou pomocou porazíme a rozprášime, potom ich zvyšky ľahšie budeme môcť vykoreniť!“

■ FEUDÁLNA SPRAVODLIVOSŤ

Po porážke hlavných zoskupení Dóžovho vojska ostali v regiónoch ešte osamotené menšie oddiely povstalcov, ktoré sa stali ľahkou korisťou šľachtických prenasledovateľov. Vraždenie sedliakov a bývalých povstalcov nadobudlo také rozmery, že októbrový snem v roku 1514 musel priamo zakázať ich zabíjanie. Nebolo to z nejakého náhleho záchvatu filantropie, ale z reálneho nedostatku pracovnej sily na poliach a z neho priamo vyplývajúcej hrozby hladomoru väčšieho rozsahu. Podľa odhadov bolo na strane vzbúrencov vyše päťdesiat tisíc obetí. Aj na uhorské pomery to bol zarážajúci počet. Nad samotným vodcom povstania Jurajom Dóžom vyniesli potupný a odstrašujúci ortiel smrti. Posadili ho na rozžeravený železný trón a na hlavu mu dali žeravú železnú korunu. Jeho na smrť vyhľadovaných spolubojovníkov donútili, aby z jeho oškvareného tela zubami trhali mäso...

Po potlačení Dóžovho povstania prišli na rad likvidácie zvyškov poddanských slobôd, ktoré odstránili zákonné články, ktoré prijal v októbri 1514 uhorský snem a 19. novembra 1514 potvrdil panovník Vladislav II. Štrnásty článok stano-

vil okrem hrdelných a iných trestov i zákaz migrácie poddaných: „Odte-raz všetci sedliaci bývajúci v tomto kráľovstve okrem obyvateľov slobodných a opevnených miest, ktorí zostali verní kráľovskému majestátu, a vyjmúc aj tých sedliakov, ktorí zotrvali v pravej vernosti voči svojím pánom a svätej korone tohto kráľovstva a nezúčastnili sa na tejto bezbožnej vzbure, pre túto svoju nevernosť nech stratia slobodu sťahovať sa z miesta na miesto a nech sú naveky daní svojim zemepánom do večného poddanstva. Okrem toho v budúcnosti nech sa nemôžu bez vôle a súhlasu svojich pánov sťahovať z miesta na miesto a natrvalo sa usadzovať“.

■ POVINNÉ DARY

Okrem migračných obmedzení boli stanovené povinné „dary“ sedliakov svojim zemepánom – deviatky, desiatky a rôzne iné naturálie (kurčatá, husi, ošípané), obmedzenia pri sobášoch. Nikto zo sedliackeho rodu nesmel byť zvolený za biskupa. Mimoriadne tresty postihli aktérov alebo iniciátorov znásilnení šľachtických dievčiat a žien. Násilníci mali ako „zločinení, Bohom i ľuďmi prekliatí zločinci podstúpiť hroznú smrť“. Potrestaní boli aj ich potomkovia. Nemohli nikdy viac zastávať funkcie mestského a dedinského richtára alebo člena mestskej rady. Posledný, sedemdesiaty článok stanovil i postup recipročného navrátenia zbehnutých sedliakov do susedných štátov. Tieto žiadosti mala vybavovať uhorská kráľovská kancelária.

Rozhodujúci vplyv v Uhorsku získavala stredná a nižšia šľachta, ktorá svoje ambície vyjadrila v podpore nového zákonníka Tripartitum opus iuris consuetudinarii incliti regni Hungariae partiumque adnexarum (Trojdielne spracovanie obyčajového práva Uhorského kráľovstva a pripojených krajín). Jeho autorom bol Štefan Verbőci, právnik, protonotář krajinského sudcu a stúpenec Jána Zápoľského. Tripartitum napriek realite zrovnoprávnilo magnátov a zemanov, definovalo spoločenské šľachticov ako politický národ, ktorý je reálnym nositeľom politickej moci v štáte. Napriek viacerým výhradám ho panovník Vladislav II. signoval 19. novembra 1514. V právnej praxi sa viaceré ustanovenia Tripartita používali až do roku 1918 a niektoré z nich až do roku 1950.



Rimavská Sobota privítala spevácke zbory z celého Slovenska Mládež predsa stále rada spieva

Maroš M. BANČEJ – Foto: Eleonóra HUNČAGOVÁ

Ak hľadáme zmysluplnú a kultúrne povznášajúcu kolektívnu umeleckú aktivitu pre deti a mládež, na prvé miesto patrí nesporne ochotnícke divadlo a zborový spev. A práve zborovému spevu sa venujú súbory, ktoré sa uprostred mája zišli v Rimavskej Sobote na najstaršej súťažnej prehliadke zborového spevu detí a mládeže Mládež spieva.

Už 45. ročník tohto inšpiratívneho podujatia ukázal, že zborový spev na Slovensku žije a rozvíja sa. V dobe počítačov a imaginárnych priateľstiev na sociálnych sieťach je zmysluplné trávenie voľného času u nastupujúcej generácie vecmimoriadne potešiteľná.

■ FORMUJE OSOBNOSŤ

Zborový spev patrí k tvorivej ľudskej činnosti, ktorá je schopná komplexne formovať osobnosť človeka. Rozvíja schopnosti, vnímanie, učenie, pamäť, ale aj cit pre hudbu, fantáziu a kladné emócie. Okrem toho učí vytrvalosti, úprimnosti a zmysluplným vzťahom k iným i k sebe.

Pre samotného speváka je to radosť zo spevu, spievanie v speváckom zbere vytvára predpoklady na rozšírenie poslucháckej bázy tzv. vážnej hudby a v konečnom dôsledku tiež predpoklady na orientovanie sa na vyššie kultúrne a duchovné hodnoty. V dnešnej uponáhľanej dobe plnej stresu a stále pribúdajúcich chorôb, je dokázané, že hudba lieči, deti sa pri nej uvoľnia, zabudnú na starosti a pri muzikálových či gospelových skladbách sa v nich rozvíja aj cit pre rytmus.

Hlavný rozkvet zborového spevu sa podľa niektorých prameňov datuje do rokov 1978 až 1995. Prá-



Dievčenský spevácky zbor Cambiar La Música z Pohronskej Polhory.

ve vtedy tvorili detské zbory väčšiu polovicu všetkých speváckych zborov a bežne existovali na základných školách. Čoraz slabšia podpora zo strany štátu a samospráv, rozpad trojstupňového systému osvetových zariadení, agresívna presila populárnej hudby, no najmä zaostávajúca úroveň hudobnej výchovy na školách urobili svoje. Po-

čet detských speváckych zborov na Slovensku klesol, ale u našich susedov vyzerá situácia ináč. Eleonóra Hunčagová, odborná pracovníčka pre zborový spev v Národnom osvetovom centre, to opisuje nasledovne: „Detské zbory existujú momentálne len na niektorých základných umeleckých školách a pár výnimiek nájdeme aj na základných ško-

lách. Na južnom Slovensku si Maďari udržiavajú zbory na svojich základných školách, dokonca majú zbor „malých“ – to je prvý stupeň základných škôl, a zbor „veľkých“ – žiaci druhého stupňa základných škôl. V samotnom Maďarsku funguje tradícia Zoltána Kodályho a vláda cez rôzne projekty detské zbory cielene podporuje. V Poľsku pred pár rokmi rozbehli projekt Spievajúce Poľsko, vďaka ktorému vzniklo asi štyristo speváckych zborov. Slovensko bolo a je spevavý národ. Máme hlboké spevácke korene a krásne tradície, na ktorých môžeme stavať. V prvom rade by sa mal obnoviť zborový život na školách. Ak sa nepodarí udržať mladú generáciu pre zborové spievanie, neskôr radikálne upadne aj zborový spev dospelých. Na to by malo ministerstvo kultúry a ministerstvo školstva myslieť.

■ ISKRIČKY NÁDEJE

V súčasnosti je prevažná väčšina speváckych zborov v kategórii dospelých, ale aj tie zápasia s nedostatkom financií a v prevažnej väčšine sú odkázané len na vystúpenia v rámci svojich miest pôsobnosti. Podľa štatistiky v roku 2012 evidovali päťsto speváckych zborov dospelých, stopäťdesiatšesť mládežníckych a stotridsaťjeden detských, pričom do týchto počtov sú zarátané aj chrámové zbory.

Alarmujúci je aj fakt, že počet zborových prehliadok a súťaží na Slovensku z finančných dôvodov z roka na rok ubúda. Momentálne na Slovensku nie je viac ako desať zborových festivalov, ktoré sú však skôr regionálneho charakteru, prípadne s účasťou jedného alebo dvoch zahraničných zborov. Možno sa však blyska na lepšie časy. Hovorí Eleonóra Hunčagová: „Vysokú umelec-

kú hodnotu dosahuje novovzniknutý medzinárodný festival zborového umenia VOCE MAGNA v Žiline. No a najstaršou a jedinou celoštátnou postupovou súťažou v oblasti zborového spevu detí a mládeže na Slovensku je súťaž a prehliadka Mládež spieva, ktorej 45. ročník sa nedávno konal v Rimavskej Sobote. Jej vyhlasovateľom a odborným garantom z poverenia Ministerstva kultúry SR a Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR je Národné osvetové centrum. Na jej celoštátno kolo, ktoré organizácie pripravilo Mestské kultúrne stredisko v Rimavskej Sobote, sa prebojovalo cez krajské súťaže deväť mládežníckych speváckych zborov, čo predstavovalo celkovo tristoštyridsať účastníkov.“

■ SLOVO ODBORNÍKA

Dali sme slovo aj predsedníčke odbornej poroty profesorke Blanke Juhnákovéj. „V poradí 45. ročník Mládež spieva v Rimavskej Sobote hodnotíme z pohľadu poroty ako veľmi vydatý po stránke výkonov jednotlivých zborov, ako aj po stránke celkového organizačného zabezpečenia. Veľkým zážitkom pre mňa osobne a určite aj pre všetkých účastníkov bol záverečný galakoncert, kde zbory preukázali vzájomnú súdržnosť, výsledkom čoho bol fascinujúci výkon.“

Čo sa týka výsledkov súťaže, veľmi milo prevapil nováčik na Mládež spieva Dievčenský spevácky zbor Cambiar La Música z Pohronskej Polhory s dirigentkou Veronikou Veveřkovou, ktorý sa umiestnil na najvyššom stupni víťazov v prvom pásme.

Zborový spev detí a mládeže teda na Slovensku žije. Aj vďaka obetavým lektorom a organizátorom nielen z Rimavskej Soboty.

Zbierka J. Leikerta pod názvom Dvojďlaň

Vydavateľstvo Matice slovenskej, Martin, 2014

KNIH TÝŽDŇA



Jozef Leikert je popredným súčasným básnikom a autorom literatúry faktu. V jeho bibliografii figurujú desiatky knižných vydání vo viacerých jazykoch. Patrí k najprekladanejším slovenským básnikom, preklady jeho poézie vyšli v jedenástich krajinách (okrem iných v USA, vo Švédsku, v Rusku, Poľsku, Rakúsku).

Prezentácia najnovšej knihy bola 21. mája v Múzeu Jána Cikkeru v Bratislave. Slávnostný večer uvádzal husľový virtuóz Peter Michalica, ktorý urobil aj výber básní a napísal do knihy doslov, v ktorom sa medziiným vyjadril: „Ako huslista som obklopený celý život nielen hudbou, ale aj literatúrou, výtvarným umením a históriou. Najmä poézia, najbližšia sestra hudby, mi pomáha v dobrom i zlom. Pred koncertom či po koncerte často siham po básňach, ktoré ma upokojujú, naplňajú zvláštnou energiou. Zaujímavé je, že o podobných pocitoch pri počúvaní hudby mi hovoril Jozef Leikert... Máme veľa spoločného umelecky aj ľudsky... Verše Jozefa Leikerta ma oslovili nielen úprimnosťou, citlivosťou, ale aj originálnymi metaforami... Majú hĺbku hĺbok a výšku výšok. Nelietajú nad zemou, nekľú po povrchu, ale pomaly, nenápadne ako silný mráz zachádzajú pod nechty... Knihu vnímam ako dvojďlaň lásky, dvojďlaň pohľadania a dvojďlaň roztvorených krídel. Krídel, ktoré nám dávajú krídla...“

Básne recitoval Štefan Bučko a knihu do života uviedla herečka Božidara Turzonovová. Vo svojom príhovore vysoko hodnotila empatiu básnika, jeho ponory do duše človeka, skúmania ľudského bytia s presvedčivou filozofiou a nadhľadom.

Kolekcia meditatívnej lyriky Dvojďlaň v hodnotnom knižnom spracovaní s koženkovou väzbou je výberom toho najkrajšieho z rozsiahlej poetickej tvorby popredného súčasného básnika. Báseň je preňho nástrojom hľadania a pomenovania hodnôt, duchovna, zmyslu života, pokusom o vypovedanie príbehu o ľudskom osude, v ktorom sa nadčasové pretína s reflexiou...

(Knižná revue, mrs, sm)

NEKROLÓG



Len nedávno sme v našom týždenníku písali o publikácii rehoľníka Sebastiana Laba o odvolanom trnavskom arcibiskupovi Bezákovi. Po jeho náhrom skone v senioráte Spoločnosti Ježišovej v Ivanke pri Dunaji vo veku osemdesiattri rokov mu dnes venujeme slová rozlúčky.

Slová rozlúčky so S. Labom

Narodil sa 19. júna 1931 vo Valaskej Belej. Otec bol živnostník, matka v domácnosti – mali desať detí. Študoval na gymnáziu v Kláštore pod Znievom a archivníctvo na bratislavskej Filozofickej fakulte UK. V roku 1963 opustil Slovensko s úmyslom vyštudovať za kňaza a stať sa rehoľníkom. V Ríme ho prijali na Lateránsku univerzitu a kňazské formovanie dostal v Kolégiu sv. Jána Nepomuckého. Z rúk biskupa Pavla Hnilicu prijal 1. marca 1969 sviatosť kňazstva a vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. V nemeckom Koblenzi sa zapojil do apoštolskej iniciatívy Pro Fratribus. S rovnakým názvom vychádzal náboženský bulletin informujúci o dianí v cirkvi v bývalých komunistických krajinách, ktorého nemeckú redakciu páter Sebastián viedol.

Vyznačoval osobitnou oddanosťou a láskou voči pápežovi Jánovi Pavlovi II. Napísal o ňom niekoľko kníh – Zabijem pastiera, Lietajúci pútník 20. storočia I. – V., z návštev na Slovensku v rokoch 1990 a 1995, Posol lásky a pokoja, Apoštol národov 20. storočia a knihu Utopenie, smrť a pohreb Jána Pavla Veľkého. Vo februári 1999 mu udelili čestné občianstvo obce Valaská Belá. Začiatkom decembra 2007 udelila Trnavská univerzita Sebastiana Labovi titul doctor honoris causa.

(rr)

HUMORESKA

Matematika je pre mňa terra incognita. Prestal som jej rozumieť v polovici prvého ročníka gymnázia. Na staré kolena som sa opäť o matematiku obšuchol. Stále ma síce chladným nechávajú poučky ako: „Iracionálne číslo je každé reálne číslo, ktoré nie je racionálne.“ alebo: „Komplexná jednotka je komplexné číslo veľkosti 1, čiže také, že jeho absolútna hodnota sa rovná jednej.“ Ale na matematiku nedám dopustiť. Inak, kto predošlému exkurzu rozumie, nech sa prihlási u súdruha Žinčicu. Zostali mu nejaké Nobelove ceny. Po malom výcviku

na cestu do džungle matematiky k veci. Čo ma trápi, je Pi alebo po grécky napísané Ludolfovo číslo ako π . Vyjadruje pomer obvodu kruhu k jeho priemeru. William Shanks v roku 1853 oznámil, že vypočítal hodnotu čísla Pi s presnosťou na

nu. Nerobím si sprosté žarty, je to naozaj. Newyorčan predáva oblečenie, na ktorom je potlač s gréckym symbolom Pi. Zásluhou amerických úradov získal výhradné práva na jeho používanie na oblečení. Pre štíhle bude na tričku $\pi = 3,14$ a pre

predajcom výzvy na stiahnutie tovaru z predaja. Po protestoch právnikov sa asi tento americký úlet normalizuje, lebo je iracionálny aj na Ameriku, ale človek nikdy nevie. Čo keď si niekto zaregistruje v Amerike s dosahom na celý svet napríklad mate-

matiké písmeno e aj na písané slovo. Zakáže ho ľuďom používať v textoch. Nikto bez vyplatenia tantiém nebude môcť napísať „Ema má mamu“, ale len „Ma má mamu“. Všetky šlabikáre, no tiež Biblie a ústavy sa budú, keď si editori alebo knihkupci nezaplatia, musieť skar-

Možno sa dočkáme výhradného práva na dušu

607 miest. Napokon sa ukázalo, že správnych bolo len 527. (To môže človeka nahnevať.) Na tento celému svetu bez rozdielu rás a peňazí patriaci znak získal výhradné práva istý Američan. Tritisíc rokov starý symbol môže na oblečení používať len a len firma umelca z Brookly-

moletky $\pi = 3,14$ 15 92 65 35 89 79 32 38 46 26 43 38 32 79 50 28 8... Zaokrúhľovanie na desatinné miesta a počet čísel bude závisieť od objemu hrude dotýčnej. Nijaká iná firma nemôže predávať oblečenie so znakom Pi. Ingrisanova spoločnosť začala rozposielať konkurenčným

matické písmeno e aj na písané slovo. Zakáže ho ľuďom používať v textoch. Nikto bez vyplatenia tantiém nebude môcť napísať „Ema má mamu“, ale len „Ma má mamu“. Všetky šlabikáre, no tiež Biblie a ústavy sa budú, keď si editori alebo knihkupci nezaplatia, musieť skar-

tovať. Po práve, ved' je to normálne. Tak ako keď si americkí zbohatlíci kupujú zem na Mesiaci alebo hviezdu. Alebo sa nejaký Američan zadáva v kostole na kríž a povie si, to bude kšeft. Dá si ho ochrániť a cirkev, ak nebude chcieť mať chrámy bez krížov, bude platiť ako odušu. Ozaj duša! Čo ak si nejaký Američan zaregistruje dušu ako jeho výhradné duševné vlastníctvo. Zostať bez duše alebo zaplatiť za jej používanie?

P. S. Nedávna správa TASR: „Z pomníka Antona Bernoláka v Trnave ukradli zlodeji číslice, ktoré zobrazovali roky jeho narodenia a úmrtia... Nepovšimnuté zostali len dve jednotky. Milan ZEMO

NA MARGO

V inej súvislosti než je zmysel tejto poznámky, v nedávnom čísle Literárneho týždenníka náš významný publicista a divadelný kritik Dr. Milan Polák píše: „Katalánci, Škóti, Valóni, Flámi, Baskovia, Benátčania, aby sme zostali len v Európe, sa veľa rokov opakovane a sústavne usilujú získať svoj vlastný štát a možno sa ešte dlho budú usilovať. Srbom, Chorvátom či Slovincom sa to podarilo, ale za akú cenu!

Hrdosť na osobnosti

Slovákovi sa to podarilo bez jediného výstrelu, pokojne a ústavne. Pamätáme sa na hrozivé a varujúce predpovede spred dvadsiatich rokov, ako na to Slováci doplatia, ako prídu na kolienach prosiť Čechov o návrat. Nič z toho sa nestalo. Napriek deleniu bývalého štátneho útvaru, o čom by sa dalo ešte veľa hovoriť, Slovensko sa etablovalo ako plnohodnotný člen EÚ a OSN, patrí do Schengenu, má diplomatické zastúpenie vo vyše sto štátoch celého sveta a jediné spomedzi krajín Vyšehradskej štvorky platí eúrom. Problémov, ktoré vyplývajú aj z radikálnej zmeny spoločenského a politického systému, má takisto dosť. Nemá ich však len Slovensko! Zaiste ich treba pranievať a nemilosrdne kritizovať. No len kritizovať a okrem nedostatkov nevidieť nič iné a na tom stavať pomer k vlastnému štátu je prinajmenšom nespravodlivé a neobjektívne. Navyše zakladať si na tom a nevidieť nič iné je v istom zmysle aj pomýlené a choré. Nečudo, že v rozmanitých prieskumoch práve u Slovákov vedomie vlastnenectva najviac absenteuje.“

Vybral som pomerne dlhý citát k malej poznámke, ale M. Polák to vyjadril výstižne a v pomere k vážnosti témy aj stručne. Nepriamo potvrdzuje časté konštatovanie: trpíme nedostatkom vlasteneckej výchovy – a potom sa nečudujeme, ak sa vlastenecké preukáže obyčajne až hulákaním na futbalovom či hokejovom zápase.

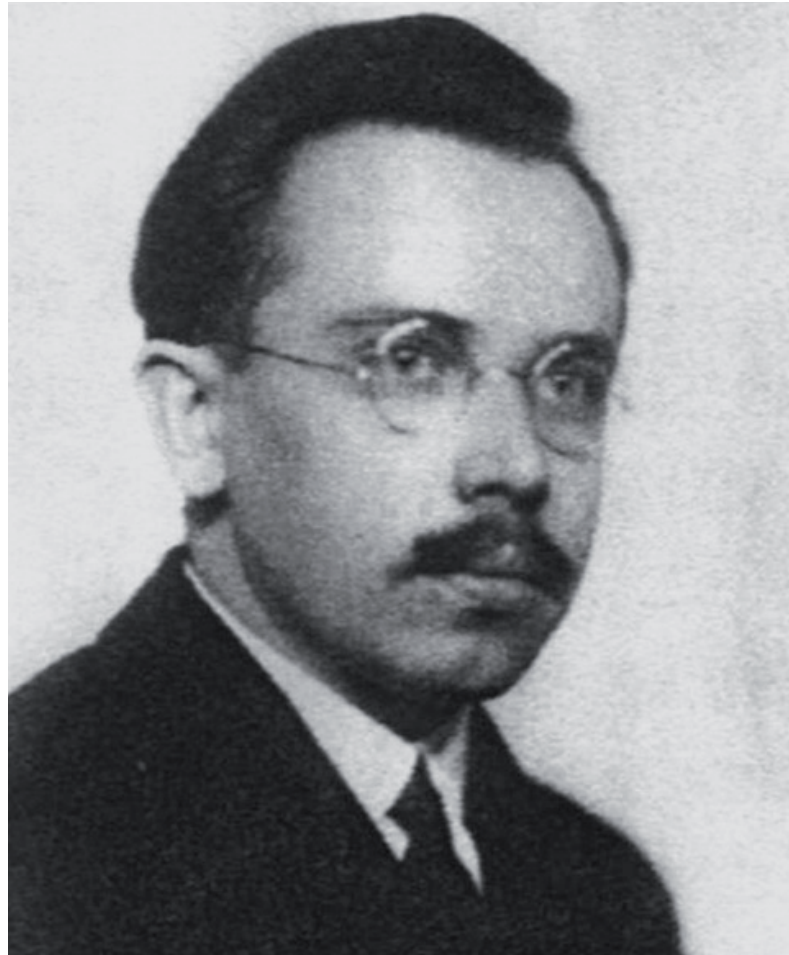
Vlani v lete Slovenské národné noviny v jednom úvodníku pripomenuli, že výchova k vlastenectvu za má začať rodinou a dedinou, vo väčšine rodín je dosť vlasteneckých odkazov, príkladov účasti našich predkov v národnobuditeľských snahách, v SNP, v zápase o federalizáciu, v úsilí o vznik vlastnej štátnosti, aj to treba využiť vo výchove najmladšej generácie. Každá dedina má vo svojich dejinách bohatstvo príkladov, ktoré môžu vzbudiť vlastenecký cit, a jej okolie veľa krás, ktoré tiež majú naň svoj vplyv. K tomu by sme mali pridať aj pripomínanie si osobností obce, mesta, mikroregiónu – na to je tiež dosť spôsobov. Pripomína si napríklad Bytča alebo jej miestna časť Hliník rodáka, profesora Churu?

(jč)

Alojz J. Chura zostáva vzorom sociálne cítiaceho lekára a vedca Spoločnosť mu vrátila česť neskoro

Ján ČOMAJ – Snímka: archív redakcie

Najvýznamnejší detský lekár v dejinách slovenskej medicíny – takéto označenie patrí univerzitnému profesovi MUDr. Alojzovi Jánovi Churovi. Podľa Petra Karvaša bol socializmus masovým zhromaždením, na ktorom mali byť všetci ľudia rovnakí. Ak bol niekto o hlavu vyšší, bol to dostatočný dôvod, aby bol o ňu kratší. Až taký tragický osud Churu obišiel, ale vtedy po vojne veľa nechýbalo... Alojz Chura mal predchodcu a vzor – svojho učiteľa profesora Brdlika, v čase Churovej mladosti prednostu Detskej kliniky UK, aj veľa nasledovníkov, spoemeňme aspoň profesora Getlíka... Chura bol však Chura.



Predovšetkým bol veľký nielen v medicíne, ale aj v jej sociálnych väzbách – neúnnavnom presadzovaní a zákonom zakotvovaní starostlivosti o matku a dieťa, na čo v predvojnovnej republike neboli ani účinné paragrafy, ani inštitúcie.

■ VYCHOVÁVATEĽ ĽUDU

Vo verejnosti sa stal Chura známy ako propagátor hygieny a modernej starostlivosti o dieťa, pričom dobre poznal stav v nejednom kúte Slovenska, kde neraz žila rodina vedno s domácimi zvieratami, ktoré boli ich životodarným bohatstvom. Viedol úsilie nadšencov znižovať detskú úmrtnosť – a tá bola pred vojnou, počas nej i po nej na Slovensku veľmi vysoká, na Orave, hornom Považí, Kysuciach, v Zama-gurí a Podkarpatskej Rusi pri pôrode a v útlom veku zomieralo neuveriteľných štyristo detí z tisíciky. Neustále prízvukoval dôležitosť dojčenia a viedol laboratória a potravinárske firmy k vývoju optimálnych náhrad, keď už matka mlieko stratila. Neulavoval v úsilí o hygienu rodinného prostredia – nad rodnou obcou Hliník mal Kysuce, otrasných príkladov videl za mlada nadostač. Publikoval, prednášal, vystupoval v rozhlase, projektoval a doslova postavil celoslovenskú sieť poradní a medicínskej služby pre tehotné ženy a mladé mamičky. Bol vynikajúci epidemiológ aj chirurg, operoval na stá detských hrudníkov, keď vtedajšia pliaga – tuberkulóza – napadla drobné pohrudnice a pľúca hnisavým zápalom – a nijaké antibiotiká svet ešte nepoznal... Aj ja mám pánom profesorom poznačený chrbát – a ako rástlo telo, jazvy rástli s ním. Podobné zápaly v tých časoch hrozili smrťou – Chura a jeho žiaci zachránili pred smrťou tisíce malých človečiek. Penicilínu nebolo, prišiel k nám až krátko po druhej svetovej vojne a na podobné zápaly účinný streptomycín ešte o dva roky neskôr.

Dcéra Martina Rázusa Vierka, manželka architekta Svetlíka, mladá a krásna žena, ležala vtedy na

bratislavskej internej klinike so zápalom mozgových blán a jej brat Milan, lekár, budúci profesor internej medicíny, sa vrátil zo študijného pobytu v Londýne so skúsenosťami, ako streptomycín dávkovať – neskoro. Niekoľko dní predtým jeho sestra chorobe podľahla. V tých časoch, a ešte o desaťročie skôr, bojoval svoj nekonečný boj na slovenskom detskom fronte profesor Alojz Ján Chura.

■ BYSTRÉ CHLAPČA

Alojz Chura sa narodil 11. júna 1899 – pred sto päťnástimi rokmi – v dedinke Hliník nad Váhom. Vieska sa po druhej svetovej vojne zlúčila s Malou Bytčou a Veľkou Bytčou do jedného mestského organizmu – tak vznikla dnešná Bytča. Bystrého chlapca vedenie základnej školy odporučilo na štúdiá, finančnú starosť prevzali na seba piaristi v Nitre, u nich mládenec v roku 1917 vychodil internátne gymnázium a dali mu odporúčenie na vysokoškolské štúdiá – urobil prijímacie skúšky na Lekársku fakultu Kráľovskej univerzity v Budapešti. Bola však ešte vojna, najprv musel do dôstojníckej školy a čakal ho front – našťastie sa medzitým krvavé šialenstvo skončilo a on mohol nastúpiť do vysokoškolských učebni.

V Budapešti absolvoval prvé dva ročníky medicíny. Ďalšie dva na Masarykovej univerzite v Brne. Posledné dva roky bol už poslucháčom a napokon aj absolventom práve zriadenej Lekárskej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave, ktorá sa oedlho premenovala na Univerzitu Komenského, opäť na Slovenskú univerzitu a zasa späť podľa toho, aké viali vetry. Nečudujeme sa, ak sa v prehľade pracovísk do roku 1945 striedajú názvy inštitúcie – bola to vždy tá istá, len názov sa menil.

■ CESTY SVETOM

Bratislavská Detská klinika sídlila na tie časy v moderných pavilónoch s parkom na Lazaretskej ulici. Viedol ju skúsený český pedia-

ter profesor Brdík. Mladého Churu si všimol už počas štúdia a vzal si ho ešte ako študenta za pomocnú vedeckú silu a po promócií ho zamestnal v Embryologickom ústave Lekárskej fakulty. Mladý vedec si prácou a vytrvalým štúdiom jazykov (okrem maďarčiny a nemčiny hovoril po anglicky a francúzsky) vyslúžil niekoľko študijných pobytov v moderných svetových detských nemocniciach a odborných ústavoch – pracoval vo svetoznámom Hospital for Sick Children v Londýne, stážoval na klinikách v Amsterdame a Leydene, istý čas bol asistentom azda najvýznamnejšej osobnosti vtedajšieho detského lekárstva v Európe profesora Czerneho v Berlíne.

Ako sa činnosť kliniky rozrastala, potrebovala viac vedúcich pracovísk. Tak si prednosta prof. Brdík vzal z teoretických ústavov svojho obľúbencu Churu, dal mu viesť jedno oddelenie kliniky a navrhol mu, aby si pripravil prácu, ktorou by sa mohol habilitovať na docenta. Chura ju obhájil v roku 1929 – mal práve tridsať, keď sa stal docentom, a o rok, keď sa profesor Brdík vrátil po pätnástich rokoch do Prahy, prevzal mladý lekár funkciu prednostu Detskej kliniky. O tri roky už bol mimoriadnym profesorom a v roku 1936 riadnym profesorom LF UK. Počas najbližších rokov a v období prvej Slovenskej republiky bol navyše dvakrát dekanom Lekárskej fakulty a dvakrát – aj keď nedlho – aj zastupujúcim rektorom Univerzity Komenského, resp. Slovenskej univerzity.

■ OSUDNÝ BOD

Akoby bol Chura cítil v tých rektorských insígniách nejakú hrozbu – bránil sa tej funkcii. Mal také množstvo rozpracovaných úloh, že na to jednoducho nestačil, a vedenie univerzity to viac-menej aj pochopilo, aspoň nakrátko však musel kreslo prijať. Rektorom univerzity bol totiž zamestnanec Právnickej fakulty univ. prof. JUDr. Vojtech Tuka a ten sa už niekoľko rokov viac pohyboval v politike ako na chodbách fakulty. A keď sa stal predsedom vlády mladého slovenského štátu, politika ho zhltila celého – dokonca aj rektorský habit vymenil za uniformu gardistu. Chura ho niekoľko mesiacov v kresle rektora univerzity zastupoval. Nie v kresle politiky, ale ako jeden z univerzitných profesorov...

Po vojne mu to „horkokrvní“ zráтали. Bol Tukovým zástupcom, vykrikovali úplný nezmysel o Churovi. Ak sa našiel hlas, ktorý sa ho zastal, umlčali ho.

Ešte donedávna žili českí lekári, ktorým dekan Lekárskej fakulty profesor Chura umožnil doštudovať, aby pol roka – rok pred absolutóriom neprišli o roky štúdia a o titul. V Česku, kam ich situácia vyhnala, vysoké školy už totiž pozatvárali. Českým študentom v nižších ročníkoch umožnil študovať na falošné protektorátne doklady. Aj mnohí židovskí mládenci a dievčatá ďakujú Churovi, že mohli po roku 1942 doštudovať a tajne prevziať svoje diplomy...

Po vojne to nebola pravda. V ľudovodemokratickom ošiali a v atmosfére strachu sa Chura takmer nikto nezastal. Musel z univerzity, Lekárskej fakulty a detskej kliniky postupne odísť.

■ V SOCIÁLNO M ZÁPASE

Zlaté staré časy prvej republiky, ako sa o nich zvyklo hovoriť, neboli

pre všetkých ligotavé. Prečo by inak v niekoľkých emigračných vlnách odišlo zo Slovenska len medzi dvoma vojnami vyše pol milióna vysťahovalcov. Profesor Chura bol v tejto situácii od začiatku nielen lekárom a vedcom, ale aj sociálnym výskumníkom a organizátorom odbornej pomoci širokým vrstvám najmä vidieckeho ľudu. Bol nielen v celom Česko-Slovensku, ale v mnohých súvislostiach aj v rámci Európy priekopníkom sociálno-zdravotných služieb, ktoré viedli k závažnému zníženiu popôrodnej a detskej úmrtnosti, následkov infekčných ochorení, pľúcnej tuberkulózy a hnisavých zápalov dýchacích orgánov; odstránil masový výskyt krivice účinným podávaním vitamínu D, na čo reagovala celá európska medicína. Dvadsať až tridsať rokov pred vyspelými európskymi krajinami založil systém poradní pre gravidné matky, rodičky a dočiatá, zdravotnú službu pre školský dorast, čím ako prvý na svete vybudoval sieť dorastového lekárstva v našej republike. Okrem vyše sto štúdií v renomovaných zahraničných odborných časopisoch vydal aj niekoľko knižných diel, ktoré v tom čase označovala zahraničná literatúra ako milníky európskej pediatrie (Infekčné choroby v detskom veku, Choroby respiračného ústrojenstva detí, Pneumologické problémy a i.) Pre nás mala veľký význam jeho trojdielna kniha Slovensko bez dorastu, v ktorej upriamil pozornosť verejnosti, odborníkov a politikov na dodnes aktuálny problém poklesu pôrodnosti u nás.

■ TRENČIANSKE TRIDSAŤROČIE

Tým, čo chceli profesora Churu likvidovať, plány nevyšli. Titul univerzitného profesora nepoužíval, hoci mu ho nik neodobral, prišiel do trenčianskej nemocnice ako primár infekčného oddelenia, ale svojho životného údela a lásky – detí sa nevzdal. Onedlho vybudoval v Trenčíne nové detské oddelenie, ktoré bolo v päťdesiatych rokoch najmodernejšou pediatriou na Slovensku. Najprv v okrese, potom v kraji a nakoniec v celej Č-SR podľa jeho projektu vznikol systém odbornej pediatrickej starostlivosti. Vypracoval podrobný plán ďalšieho vzdelávania detských lekárov v Č-SR a ministerstvo zdravotníctva začalo podľa neho šesťmesačné postgraduálne kurzy najprv v Havlíčkovom Brode, neskôr vzniklo školské stredisko pre doškoľovanie lekárov v Trenčíne a on sa vedľa svojej klinickej práce stal aj vedúcim katedry pediatrie. Pôsobil vo funkcii tri roky, potom za seba navrhol mladšieho kolegu – vtedajšieho docenta pediatrie MUDr. Andreja Getlíka. Podľa Churovho návrhu sa vybudoval liečebný ústav detskej tuberkulózy v Lučivnej, aj ústav pre mentálne zaostalé a telesne chybné deti pri Červenom meste v Bratislave. V roku 1953 bol spoluzakladateľom Strediska pre doškoľovanie lekárov na Slovensku, neskôršieho Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov.

Musela prísť dubčekovská jar, aby konečne aj politika vymazala svoje hriechy na osobnosti profesora Churu – v roku 1968 mu slovenské lekárske kruhy navrhli a v roku 1969 prezident udelil jedno z najvyšších štátnych vyznamenaní Rad republiky. Pán profesor mal práve sedemdesiat rokov. Detské oddelenie v Trenčíne ani vtedy neopustil. Zostal nemocnici a mestu verný za to, že ho pred dvadsiatimi piatimi rokmi prichýlili. Detské oddelenie tu viedol v plnom svojom nasadení do roku 1976. Vtedy odišiel do dôchodku. O rok umrel.

V Trenčíne sú dva Churove pamätníčky. Detská klinika Univerzitnej nemocnice v Bratislave by si azda tiež mohla spomenúť na tri svoje najväčšie osobnosti v takmer storočných dejinách – na Brtíka, Churu a Getlíka, ľudí, čo výrazne poznačili slovenskú pediatriu, výchovu k rodičovstvu a starostlivosť o matku a dieťa.

MIESTNA ORGANIZÁCIA MATICE SLOVENSKEJ V DÚBRAVKE V SNAHE OBNOVIĽ STARÉ TRADÍCIE,
VÁS SRDEČNE POZÝVA NA SLÁVNOSŤ ZBERU ČEREŠŇÍ

Čerešňový juniáles

20. júna 2014 o 17.00

Začíname kultúrnym programom
v dúbavskom amfiteátri o 17.00 hod.

PROGRAM

Príhovor starostu MČ Dúbravka
Ing. Jána Sandtnera
Vystúpenie hudobno-dramatickej skupiny
pri Miestnej organizácii MS v Dúbravke
v spolupráci s MŠ a ZŠ.
Vystúpenie **DFS Klnka**

Srdečne Vás pozývame aj do čerešňového
sprievodu, ktorý sa po kultúrnom programe vydá
od dúbavského amfiteátra k Domu kultúry.

Pred Domom kultúry na Vás čaká

DFS Čečinka s pásmom
slovenských ľudových piesní a tancov
Stánky s občerstvením
Domacia štrúďľa vychýrených
dúbavských gazdiniek
Reprodukovaná dychová hudba

Podujatie organizuje Miestny odbor Matice
slovenskej v Dúbravke v spolupráci
s Domom kultúry Dúbravka
pod záštitou starostu **Ing. Jána Sandtnera**.

/do súťaže v pečení štrúďle sa môžete prihlásiť do 15. 6., prihlášku vhoďte do
schránky Matice slovenskej v Kultúrnom centre Fontána na Ozvöldikovej ulici/

MATICA V AKCII

Matici slovenskej v Štúrove sa opäť podarilo zorganizovať zaujímavé oslavy napriek problémom s ozvučením, ktoré sa pri ich pripravách vyskytli. Májové stretnutie patrí medzi najkvalitnejšie, aké Miestny odbor MS v meste môže zorganizovať vzhľadom na podmienky a pomery, aké tu sú.

Matičné oslavy v Štúrove

Na podujatí vystúpili spevácke súbory z Gbeliec, zo Štúrova, z pilišských Mlynkov a zo Santova z Maďarska, folklórny súbor z Dolného Ohája a sólista Opery SND Ivan Ožvát. Len škoda, že technické zabezpečenie kultúrneho domu neustále zlyháva práve na matičných podujatiach najmä pri vystúpeniach profesionálnych interpretov, napríklad vlani na oslavách sv. Cyrila a Metoda nastala podobná situácia, keď bolo ozvučenie objednané, ale na pešiu zónu dorazilo s výrazným oneskorením a v akejsi zredukovanej podobe. Plagát Miestneho odboru Matice slovenskej (MO MS), starostlivo nalepený (organizátori rokmí poučení) na pôdu deň pred podujatím, bol strhnutý, takže bolo treba lepiť nový. Tradičné májové podujatie je aj príležitosťou na stretnutie juhoslovenských Slovákov s pilišskými Slovákami, ktoré prebieha teraz už veľmi intenzívne raz na slovenskej strane Dunaja, inokedy na pilišskej strane.

Na podujatí sa zúčastnil predseda SNS A. Danko a ďalší predstavitelia okresnej a krajskej pobočky SNS. Účasť okolo dvesto divákov bola dostačujúca. Podujatie finančne podporili SNS, MO MS v Štúrove, mesto Štúrovo, VÚC v Nitre a ďalší sponzori.

Peter JAVOR

Letný tábor Matice

Nezabudnuteľné zážitky a bohatý dvojtýždenný program ponúka letný tábor Matice slovenskej, ktorý už po dvadsiaty tretíkrát otvára svoje brány.

Nielen oddych, krásnu tatranskú prírodu, ale aj atraktívny program si vychutnajú všetci tí, ktorí sa rozhodnú stráviť prvé dva júlové týždne v stredisku Detský raj Tatranská Lesná vo Vysokých

Tatrách. Tábor Matice slovenskej navštevujú deti zo všetkých kútov Slovenska i zo zahraničia. Na početných prechádzkach a túrach ani v tomto roku neobídeme kaskádové Vodopády Studeného potoka, čarovné tatranské horské chaty a útulne, Štrbské, Popradské, Jamské či Hincove plesá. Vodu okúsime aj v neďalekom popradskom Aqua-



city. Povožíme sa na Kométe, historickej železnici, vyberieme sa do zoolologickej záhrady i na hrad. Navštívime Važeckú jaskyňu s kosťami jaskynného medveďa, absolvujeme skvelé adrenalínové jazdy na motokárách.

Nebol by to matičný tábor, keby doň opäť nezavítali remeselníci s ukážkami tradičného slovenského remesla. Tentoraz deťom predvedie svoje zručnosti drevo-rezbár. Toto krásne, tradičné remeslo si deti budú môcť aj vlastnoručne vyskúšať.

Zábavné popoludnie si pre deti pripravili profesionálni hasiči záchranári a ako prezradili, nenechajú na nás ani nitku suchú. So svojimi zážitkami a skúsenosťami sa prídeme podeliť skúsený horský vodca a jedno popoludnie bude patriť našim štvornohým kamarátom – psikom z tréningovej stanice v Štrbe. Bobová dráha, lezecká stena, športové turnaje, hry a diskotéky sú samozrejmosťou. No a večer si posejeme pri táborovej vatre a opečieme špekáčky.

(ms)

TELEGRAFICKY Z MIESTNYCH ODBOROV

VÝSTAVA O ŠTEFÁNIKOVI – (MICHALOVCE) – Veľkému Slovákov a Európanovi generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi je venovaná výstava, ktorú 19. mája sprístupnil verejnosti v spoločenských priestoroch Domu Matice slovenskej (D MS) v Michalovciach. Tvoria ju deväť panelov zobrazujúcich Štefánika nielen ako postavu slovenskej politiky pred vznikom prvej Česko-Slovenskej republiky a ako vedúcu osobnosť česko-slovenského zahraničného odboja. Návštevníci výstavy ho spoznajú aj ako astronóma, ktorý sa so svojimi odbornými poznatkami presadil vo vedeckých kruhoch. Na jednotlivých paneloch sa zoznámia s jeho detstvom, vedeckou a diplomatickou kariérou. Text dopĺňa bohatý obrazový materiál, jeho vlastné citáty a citáty, ktoré o Štefánikovi vyslovili významné osobnosti jeho aj našej doby. Mapa sveta s vyznačenými cestami odhalí tiež Štefánikove cestovateľské skúsenosti. Posledné panely zaznamenávajú posledný Štefánikov tragický let do vlasti a monumentálnu mohylu – miesto jeho posledného odpočinku na Bradle. Dodajme, že výstava je putovná, určená pre astronomické ústavy, školy a kultúrne centrá. Jej autorom je Valentin Korinek (pripravil ju v roku 2010) a majiteľom Hvezdáreň v Partizánskom. Denne ju navštíví asi šesťdesiat žiakov základ-

ných a stredných škôl v Michalovciach. V D MS si ju môže pozrieť aj širšia verejnosť do 7. júna.

(rr)

BAROKOVÝ KONCERT TOMKOVCOV Z LEVOČE – (ŠTÍTNIK) – Ani kalamita na cestách nezabránila vzácnemu stretnutiu. Gotická cesta je aj dnes aktuálna. Zo Spiša, zo starobylej Levoče prišli na Gemer do starobylého Štítnika potešiť svojou hudbou Tomkovci. Barokové trio zaujalo výberom skladieb zo 17. a 18. storočia z Pestrého spevníka levočského. Koncert bol venovaný matkám. Deň matiek si takto prostredníctvom krásnej hudby v krásnom historickom prostredí evanjelického kostola v Štítniku učtili všetci prítomní, a veru nebolo ich málo, a čo je ešte vzácnejšie – stredo-veľkú hudbu si prišli vypočuť aj mladí, aj najmladší, ktorí, zdalo by sa, že obľubujú celkom iný žáner. To poteší a pohladí dušu človeka, veď „nielen chleбом sa človek živí...“ a poznať históriu znamená vedieť tvoriť budúcnosť. Na koncerte sa zúčastnili aj bývalí žiaci ZDS v Štítniku, ktorí v tento deň mali stretnutie po päťdesiatich rokoch. To bola „čerešnička na torte“. MO MS v Štítniku takto vnáša kult úcty aj do dnešného uponáhľaného a veľmi materialistického vnímania života našich ľudí. Barokový koncert sa

uskutočnil aj vďaka obecnému úradu, ktorý tiež priložil ruku k dielu.

Janka VRANOVÁ

POCHOD VĎAKY 2014 – (HRUŠOV) – Asi nieť obdobia, aby sa v niektorom kúte sveta nestrhávali väčšie či menšie vojnové konflikty. Bojujú sa často a väčšinou sú to bezvýznamné a zbytočné spory. Najhoršie je, že najviac trpia nevinní civilisti, ale i vojaci prinútení do nechcenej vojenskej služby. Nebolo to inak ani počas druhej svetovej vojny, ktorej ukončenie si v týchto májových dňoch pripomíname. Po porážke fašistickej svojvôle si určite mnohí povedali, že nikdy nedopustia, aby sa podobné katastrofy opakovali. Pamäť človeka je však často krátka, a preto ju treba obnovovať a pripomínať si udalosti a ľudí, ktorí nám zabezpečili mier a slobodu. Spôsoby sú rôzne a jedným z nich je Pochod vďaky, realizujúci sa každoročne v južnej časti Krupinskej planiny v krásnom prírodnom prostredí hradu Čabrad. Práve v týchto miestach sa na prelome rokov 1944 a 1945 viedli ťažké a urputné boje s množstvom obetí. Už tridsaťštyri rokov si turisti pochodom a spomienkou na miestach bojov uctievať padlých vojakov. Podujatie od obnovenia činnosti organizuje OP a MO MS Hrušov v spolupráci s turistickými skupinami v okolí. Sychravé ráno 8. mája ne-

málo znepokojovalo účastníkov, ktorí sa po položení kvetov k pamätníku padlých vydali na trasu z Hrušova. Nakoniec sa počasie umúdrilo a doprialo im pokojný priebeh. Približne v strede úseku sa nachádza pomník partizánskeho veliteľovi kapitánovi Mironovovi, ktorý zahynul v tunajších lesoch. Na hrade sa skupina stretla s viacerými turistami, ktorí prišli z rôznych smerov. Po prehliadke hradu, kde ich sprevádzal člen združenia Rondell, a občerstvení nasledovala spiatočná cesta. V nedeľu 11. 5. podujatie pokračovalo spomienkovou slávnosťou za účasti členov Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, občanov a návštevníkov Hrušova. Ostáva veriť, že aj týmto spôsobom oživíme spomienky a najmä mladšej generácii vstúpime snahu zachovávať čo najpevnejší mier.

Ján BRLOŠ

POĎAKOVANIE ZA SPOMIENKOVÚ SLÁVNOSŤ NA JANKA SILANA – (VAŽEC) – Sedemnásteho mája sa v Diecéznom centre voľného času vo Važci uskutočnila spomienková slávnosť na Janka Silana, rímskokatolíckeho kňaza, ktorý vo Važci vykonával pastoračnú službu tridsaťpäť rokov. Pri tejto príležitosti sa v Kostole Kľaňania sa Troch kráľov a na cintoríne konala spomienková slávnosť za účasti veriacich z Važca, ako aj hostí a pútnikov z celého

podtatranského kraja. Slávnosťnú svätú omšu celebroid generálny vikár zo Spišskej kapituly – Mons. Anton Tyrol, PhD. Potom sa všetci odobrli na cintorín a položili kytičky na hrob Janka Silana. Súčasťou spomienkovej slávnosti bola slávnostná akadémia v kinosále, kde účinkovali žiaci a učiteľia ZUŠ Janka Silana v Poprade. Zároveň bol premietnutý dokument o jeho duchovnej službe a básnickej tvorbe. Edita Príhodová, editorka, uviedla a priblížila knihu Medzidobie, zbierku spirituálnej poézie, ktorú zostavila z publikovaných a nepublikovaných textov autora a ktorú si účastníci spomienky mohli kúpiť. Podujatie zorganizoval miestny kňaz Cyril Hamrák spolu s celým radom obeťavých ľudí. Zároveň pozval prítomných na ďalšie Kultúrne večery s Jankom Silanom vo Važci, ktoré usporadávajú raz mesačne v diecéznom centre v rámci Kultúrneho roka Janka Silana pri príležitosti tridsiateho výročia jeho smrti – 16. mája 1984, a stého výročia jeho narodenia – 24. 11. 1914. Diecézne centrum vo Važci sa postaralo aj o občerstvenie pre účastníkov spomienky, za čo mu patrí veľká vďaka. V Kultúrnom roku Janka Silana sa uskutoční aj odborný seminár v Spišskej kapitule a záverečné podujatie v rodisku Janka Silana v Sile pri Nitre.

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

Márián TKÁČ

predseda Matice slovenskej

Kto nás zjednotí, Slováci?

Večne rozhádani, pohádani, nejednotní. Mali sme (a máme) svoje spory, sváry a škriepky. Tie sprevádzali aj jednu z celkom nedoceňovaných udalostí našich dejín – povstanie v rokoch 1848 – 1849. Jeho organizátori zápasili so známymi i s menej známymi problémami. Všimnime si napríklad vzťah dvoch mužov: Ľudovíta Štúra, vodcu a ideológa povstania, a Samuela Štefanoviča, menej známeho pragmatického účastníka, rebelu a nespokojenca. V čase pražského Slovenského zjazdu, kde aktívne vystupoval Štúr, bol Štefanovič v Blatnici. Keď sa dozvedel, že Štúr a Hurban sú prenasledovaní, vybral sa do Viedne, kde práve vznikala SNR. Pod slovenské zástavy sa prihlásilo asi päťsto dobrovoľníkov, aj takí, ktorým nešlo o slovenskú vec, len o žold. Peňazí však nebolo a v tejto situácii Štefanovič presvedčil Štúra, že „také krkolomné podniky bez dostatku peňazí ťažko, ba takmer nemožné prekonať“. Tu bol zárodok ich nedorozumení – pre Štúra bolo národné hýbanie vec taká podstatná, že by bol išiel do povstania aj bez peňazí. Štefanovič ho tvrdilo raniť: „Nech Štúr, jednoducho čo neskúsený, ktorý nevidí a nezná žiadnu vyššiu vôľu, žiadnu pravdiviejšiu myšlienku nad svoju, odstúpi z vodcovstva a vzdá sa činného súdejsťva na povstani!“ Tento spor sa niesol ako čierna niť celým povstaním. Štefanovič dokonca načas odišiel od Štúra, a len na príhovor Janečka dal sa zverbovať ako radový dobrovoľník za päť grajciarov denného žoldu. A málo známy je aj neuveriteľný návrh Štúra a Hurbana – vydať dokonca Štefanoviča Maďarom. Veru, hlboké rozpory vládli medzi mužmi, ktorí mali ťahať za jeden povraz. Otázka je napokon aktuálna: môžu byť úspešne podujatia založené na nedôvere tých, ktorí si dôverovať musia? My totiž – nepoučení, lebo keďže vlastné „príbehy“ nepoznáme, prežívame naše osudové spory akoby na pokračovanie.

JUBILEUM

Ženský zbor má pätnásť rokov

V Labyrinte oslávil Ženský spevácky zbor Matice slovenskej svoje pätnásť narodeniny. Členky si pod taktovkou Mgr. art. Zdeňka Macháčka pripravili repertoár pozostávajúci z vlasteneckých, národných a ľudových piesní v zborovej úprave. Nacvičujú aj piesne s náboženským obsahom a skladby z tvorby klasikov. Zbor vystupuje pri kultúrnych podujatiach Matice slovenskej, v katolíckom a evanjelickom kostole a na mestských kultúrno-spoločenských akciách. Prezentoval sa už na viacerých podujatiach po celom Slovensku. Na slávnostnom koncerte sa zúčastnil aj primátor mesta Senec Karol Kvál. Oslávenkyne pocítili vystúpeniami významní umelci ako Dušan Jarjabek – sólista opery SND.

Zdroj: Senčan; 06/2014; 30/05/2014

Od matičných prispievateľov z celej celej Slovenskej republiky Spod spravodajského pera

■ UCTILI SI DEŇ MATIEK

Pri Dome Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši úspešne pôsobí Matičná divadelná ochotnícka scéna (MADOS). V rámci umeleckého pôsobenia pracuje aj Matičný estrádny súbor. Pri príležitosti Medzinárodného dňa žien vystúpil trikrát. V máji sa opäť predstavil s programom pre svojich skalných fanúšikov v domovoch dôchodcov v Podbrezínách, Liptovskej Ondrašovej a v Palúdzke (mestská časť). Ich príchodu sa vždy potešili najmä starší obyvatelia mesta. Estrádne pásmo bolo venované Dňu matiek, ktoré básňou o matke otvoril a aj ukončil Milan Stomko. Program tradične pripravil umelecký vedúci súboru Ján Richter. Zostavil ho z piesní v podaní speváckeho tria Eleny Bátorovej, Vlasty Miškovičovej a Márie Zvarovej, ktorá bola autorkou textov. Piesne spievali na známe melódie a boli venované matkám. Ako sólistka s gitarou vystúpila Jana Hlivičanová. Celý program moderoval Peter Vrlík. Spolu s Jánom Richterom a Jankou Hlivičanovou vtipmi na rôzne témy súťažili tak ako kedysi v televíznej relácii Vtipnejší vyhráva. Vtipy hodnotila trojčlenná porota, zostavená vždy z domáceho obecnstva, a najlepší rozprávač si odniesol diplom Humoristickej univerzálnej malej univerzitnej spoločnosti (HUMUS) a čestný titul Doktor humoris causa. Matičný estrádny súbor opäť dokázal, že život s úsmevom je hodnotnejší. Dôchodcovia z domovov z okolia Liptovského Mikuláša sa tešia na deň, keď k nim matičiari znovu zavítajú, aby ich potešili piesňou a veselým slovom.

Peter VRLÍK

■ KEĎ SÚ SLOVÁ ZBYTOČNÉ

Jedenásty aprílový deň sa už po osemanásty raz uskutočnila jediná verejnoprospešná zbierka Ligy proti rakovine – Deň narcisov. Do tohto výnimočného projektu, ktorý si za predchádzajúcich sedemdesiat rokov získal miesto v našich srdciach, sa zapojili aj Miestny odbor Matice slovenskej Prievidza spolu s Oblastným pracoviskom MS Prievidza a Odborom Mladej Matice. Medzi takmer šesťnásťtisícimi dobrovoľníkmi, ktorí zaplnili ulice miest a obcí po celom Slovensku, opäť nechýbali ani mladí prievidzskí matičiari. Už od skorej rána rozdávali ľuďom v uliciach mesta žlté narcisy ako symbol prejavu podpory a spolupatričnosti s ľuďmi s onkologickým ochorením. Tohtoročné poslanstvo Dňa narcisov znelo: Deň, keď sú slová zbytočné, a malo oslovit všetkých tých, ktorí chceli pomôcť bez zbytočných rečí. Tento rok boli všetci dobrovoľníci doslova neprehľadnutí, a to pre oranžové vesty s nápisom Deň narcisov 2014 a s vyobrazeným loga LPR na chrbte. Ďalším poznávacím znakom boli modré pokladničky, ktoré boli taktiež označené dátumom zbierky, logom LPR, číslom povolenia Ministerstva vnútra SR a jedinečným identifikačným číslom. Všetky tieto opatrenia slúžili na ochranu proti prípadnému zneužitiu. Vďaka iniciatíve MO MS Prievidza sa už po druhýkrát podarilo zrealizovať vytvorenie informačného stánku v obchodnom centre Korzo v Prievidzi, kde matičiari počas celého dňa rozdávali materiály týkajúce sa prevencie onkologických ochorení, zdravej výživy, samovyšetrení a mnoho ďalších užitočných informácií. Matičiari veria, že aj takouto for-

mu dobrovoľnej pomoci prejavili svoju podporu a pomoc všetkým tým, ktorí bojujú so zákernou onkologickou diagnózou. Určite tento projekt radi podporia aj na budúci rok.

Vlastimil UHLÁR

■ SADÍME MY MÁJE

Posledný aprílový deň u nás už tradične patrí stavaniu májov. Aj keď táto stará tradícia stále viac upadá do zabudnutia, na mnohých miestach Slovenska sa stále nájdu mladí muži, folklórne súbory či dokonca celé obce, ktoré tento zvyk udržiavajú pri živote. Tak je to aj v Dome MS v Nitre. V spolupráci s výborom mestskej časti č. 3 Nitra-Čermáň, mestom Nitra a Mestskými službami sa máj postavil aj pri D MS v Nitre. Navštívilo nás približne tristo detí zo ZŠ na Cabajskej ulici, ZŠ Škultétyho, ZŠ sv. Marka, z MŠ na Dolnočermánskej ulici a MŠ Alexyho. Na úvod deti privítala riaditeľka D MS v Nitre Ing. Mária Mjhalíková a predseda VmČ č. 3 Nitra-Čermáň Jozef Slíž. Do tradície zvykov stavania májov deti uviedla pracovníčka D MS v Nitre Michaela Karáčová. Pred Domom MS sa to ozývalo spevom a tancom. Pestrým programom deti zo ZŠ sv. Marka a ZŠ na Cabajskej ulici potešili nielen nás, ale aj prítomných seniorov z blízkeho Domova sociálnych služieb. Deti mali možnosť pomôcť aj pri ozdobovaní mája, teda každý priložil ruku k dieľu, za čo aj dostali sladkú odmenu a občerstvenie. Všetci, ktorí majú stávanie, chlapi z Mestských služieb, deti a seniori, mali veľkú radosť. Počas celého mesiaca nám máj bude skrásľovať okolie a pripomínať staré tradície.

Michaela KARÁČOVÁ

Na filakovskom kolokviu o kvalite života Slovákov v južných regiónoch Výročie Trianonu ako pamätný deň

Viliam KOMORA

V rámci matičných Okružných stolov sa vo Filakove za účasti predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča, viceprimátora mesta Róberta Belka, vedeckých a matičných pracovníkov konalo 28. mája 2014 kolokvium venované spoločenským, politickým, ekonomickým a historickým témam súvisiacim s kvalitou života Slovákov na slovenskom juhu. Účastníci stretnutia prijali nasledujúce komuniké.



Palác v Trianone

Prítomní konštatovali, že spoločné spolunažívanie občanov Slovenska v súlade s medzinárodnými štandardami pri rešpektovaní všetkých zákonných daností je prvordným cieľom a predpokladom zdravého vlastenectva, o ktoré sa Matice slovenská v súlade so svojím zákonným postavením bude aj naďalej usilovať.

■ ŠKOLY ŠTÁTU

Situáciu na juhu Slovenska značne determinuje hospodársko-ekonomický vývoj, preto účastníci Okružného stola považujú za dôležité čo najskôr vybudovať rýchlost-

nú magistrálu v tomto regióne, podporovať malých a stredných farmárov formou investičných stimulov a tiež prehodnotiť odpredávanie pozemkov cudzincom. Na kvalitu života vplyva aj vzdelávanie, preto by malo byť v záujme všetkých podporiť návrat školstva do rúk štátu. Len tak sa zabezpečí jeho plošná kvalita i efektívnosť. Potrebne je pravdivé prezentovanie dejín, treba teda rozšíriť a skvalitniť vyučovanie dejepisu a neprípustiť skreslenú interpretáciu našich dejín, vrátane obdobia legálneho a ilegálneho maďarizácie v Uhorsku do roku 1918. Aj preto navrhujeme, aby sa 4. jún, deň pod-

pisania Trianonskej mierovej zmluvy, ktorá medzinárodne garantovala južnú hranicu Slovenska, stal pamätným dňom Slovenskej republiky.

Na formovanie vedomia spoločnosti majú mimoriadny vplyv médiá – osobitne verejnoprávne, ktoré žiadame o objektívne informovanie o všetkých aspektoch života na národnostne zmiešaných územiach.

Prítomní vyjadrili protest proti akémukoľvek obmedzovaniu používania oficiálnych štátnych symbolov na tomto území a naopak poukázali na šírenie cudzích štátnych symbolov v rozpore s platnými zákonmi. Rovnako sa vyjadrili proti porušovaniu jazykového zákona na celom území Slovenska. Za vážny zásah do náboženských i občianskych práv považujeme fakt, že slovenskí veriaci reformovanej (kalvínskej) cirkvi bez ich súhlasu sú od roku 2011 súčasťou maďarskej reformovanej cirkvi so sídlom na území Maďarska, kde nerešpektujú ich jazykové práva.

■ NÁVRHY NA ZMENY

O záveroch matičného Okružného stola vo Filakove budú informované príslušné štátne a samosprávne orgány. Matica slovenská bude naďalej sledovať dodržiavanie platnej legislatívy a upozorňovať na jej porušovanie.

PRIPOMÍNAME SI

14. júna

– sto deväťdesiatpäť rokov, čo sa v Tisovci narodil štúrovský básnik, prozaik a folklorista Jonatán Dobroslav Čipka (1819 – 1964), zakladateľ detského časopisu Zornička, zberateľ ľudových rozprávok a organizátor hospodárskych spolkov na Slovensku

– tridsiatku oslávi skladateľka, textárka a pop-rocková speváčka Zuzana Smatanová

15. júna

– pred šesťsto dvadsiatimi piatimi rokmi Turci na srbskom Kosovom poli (dnes už Kosovo) porazili obrancov srbských hraníc a ešte v tom roku 1389 obsadili celú krajinu; Osmanská ríša sa tak stala našim bezprostredným susedom, keďže južné hranice Uhorska boli v dnešnom Chorvátsku

– stotridsať rokov uplynulo, čo dali v Bratislave v roku 1884 do prevádzky prvú mestskú telefonicke sieť na Slovensku; mala päťdesiat účastníkov, medzi prvými boli majiteľ vinneho veľkoobchodu J. Palugyai a spoločnosť Nobel, predchodca bratislavského chemického kombinátu

– storočnica nášho legendárneho hokejistu Ladislava Trojáka (1914 – 1948); sedemdesiatpäťkrát reprezentoval ČSR, majster sveta 1947, olympijský stříbrný 1948, zahynul s časťou reprezentácie pri leteckom nešťastí

– pätnásť rokov od smrti herečky Terézie Kronerovej (1924 – 1999), manželky Jozefa Kronera, spoločne vychovali dcéru Zuzanu

16. júna

– na prešovskom námestí pred deväťdesiatimi piatimi rokmi vyhlásili Slovenskú republiku rád, niekoľko dní po tom, čo Kunove maďarské bolševické vojská vtrhli na naše územie, mladá česko-slovenská armáda ich ešte v roku 1919 vyhnala z krajiny

– pred sedemdesiatimi rokmi pri nálete anglo-amerického letectva na bratislavský rafinériu Apollo (na miestach nového SND) padlo niekoľko bômb na Vysokú ulicu, Námestie SNP, poškodili aj Slovenské národné múzeum, kaviareň Štefánku a niekoľko bytových domov; zahynulo stotridsaťdva obyvateľov, asi sedemsto bolo zranených

17. júna

– pred sto štyridsiatimi rokmi sa narodil slovenský novinár a politický aktivista medzi krajanmi v USA Ignác Gessay (1874 – 1928), spoluzakladateľ Slovenskej ligy v Amerike a Združenia slovenských novinárov v USA, sám bol autorsky plodný, do krajských novin napísal asi štyritisíc článkov

19. júna

– pred sto piatimi rokmi (1909) začal v Bratislave jazdiť trolejbus, prvá linka viedla cez Pražskú ulicu na Patrónku a v nedeľu až na Železnú studienku

20. júna

– dvestodvadsať rokov od narodenia slávneho bratislavského výrobcu klavírov Karola Schmidta (1794 – 1872), ktorý ich (podľa presne vedených záznamov) vyrobil tisícistošesť, okrem svojho syna vychoval aj ďalších skvelých odborníkov, jeho klavíry ocenili takí majstri ako Ján Nepomuk Hummel a Franz Liszt

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlom: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filialna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GESPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie a nevraciam. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.